

Begreppet ”utanförskap”

Mariann Björkemarken

LO-distriktet i Västsverige

Innehåll

Inledning.....	3
När började vi tala om "utanförskap" i Sverige?.....	5
Begreppet "utanförskap"	6
Sex definitioner av utanförskap.....	9
Jämförelse och kritik	13
Folkpartiets och Centerpartiets definitioner	13
Moderaternas definitioner	15
Statistiska centralbyrån (SCB)	17
Ekonomifakta	18
Analys och diskussion.....	19
Slutsatser	25
Referenser.....	26

Inledning

I valet 2006 kom frågan om sysselsättningen högst på väljarnas dagordning och förknippades starkt med Moderaterna.¹ När Alliansen (m + fp + c+ kd) vunnit valet 2006 säger man i regeringsförklaringen att Sverige lider av ”massarbetslöshet” och ”Arbetsmarknadsverket skall reformeras från grunden.” Man ska också ”bryta utanförskapet”.² Dåvarande generaldirektören Bo Bylund som av Fredrik Reinfeldt ska ha kallats ”en socialdemokratisk valarbetare” fick sparken.³ Man beslöt avstå från att använda sig av utnämningmakten och valde i stället att annonsera efter en efterträdare. Angeles Bermudez-Svankvist sökte och fick tjänsten som generaldirektör för Arbetsförmedlingen.⁴ I slutet av augusti 2013 beslöt regeringen att skilja henne från sitt uppdrag⁵ efter att man gjort en ”- - - samlad bedömning.”⁶ Knappt en månad senare ersattes arbetsmarknadsminister Hillevi Engström med Elisabeth Svantesson, ordförande i Arbetsmarknadsutskottet.⁷ Regeringen har också aviserat ”- - - en bred översyn av Arbetsförmedlingen.”⁸ som enligt senare besked får anstå till efter valet hösten 2014.⁹ Arbetsmarknadsutskottet är ett av de minst aktiva utskotten i riksdagen.¹⁰ Det påstås att hela åtta sammanträden ställts in under hösten 2013.¹¹ Och oavsett mått är arbetslösheten högre än 2006.

Arbetslöshet (procent) 2006 och 2013

	2006	2013
Af., Andel av befolkningen 16-64 år	5,3	6,7
Af., Andel av den registerbaserade arbetskraften 16-64 år	5,0 (2008)	8,5
SCB, Andel av arbetskraften 16-64 år	7,1	8,1
SCB, Andel av arbetskraften 15-74 år	7,1	8,0

Källa: Arbetsförmedlingen, SCB (AKU).

Enligt finansminister Anders Borg (m) så vann man valrörelsen 2006 ”- - - på att vi tog utanförskapet på allvar. Vi valde det som provosten för att utforma vår politik.”¹² Senare har Riksrevisionen kritiserat otydliga och dessutom varierande definitioner dels i en rapport, dels

¹ Oscarsson och Holmberg 2008, s. 226-228, Oscarsson och Holmberg 2009, s. 30.

² www.regeringen.se, Regeringsförklaringen, 2006-10-06, s. 1, 2, 4.

³ Lönnaeus 2013.

⁴ www.regeringen.se Angeles Bermudez Svankvist utsedd till ny generaldirektör för Arbetsförmedlingen, Pressmeddelande 2008-06-12. Se också Wijnblad och Andersson 2008.

⁵ www.regeringen.se, Arbetsförmedlingens generaldirektör skiljs från sitt uppdrag, Pressmeddelande 2013-08-25.

⁶ Dawod 2013.

⁷ Statsrådsberedningen, Elisabeth Svantesson utsedd till arbetsmarknadsminister och Hillevi Engström utsedd till biståndsmäster, Pressmeddelande, 2013-09-17.

⁸ Arbetsmarknadsdepartementet, Regeringen ser över Arbetsförmedlingen, Pressmeddelande 2013-09-17.

⁹ ”Arbetsförmedlingen inte klar före valet”, Svenska Dagbladet, 2014-01-18.

¹⁰ ”Lågt tempo i arbetsmarknadsutskottet”. www.svt.se/nyheter, 2014-01-07. Vice ordf. Ylva Johansson (s)

förklarar detta med att det kommer få regeringsförslag om jobben. Arbetsmarknadsminister Elisabeth Svantesson (m) hävdar att ”jobbfrågan” inte bara ligger på arbetsmarknadsutskottet, t.ex. hanterar Finansutskottet skatter och näringsfrågor som också spelar roll för utvecklingen på arbetsmarknaden.

¹¹ Kadhammar 2013a, 2013b.

¹² www.riksdagen.se, Interpellation 2008/09:406 Definition av utanförskapet, Anf. 37 Finansminister Anders Borg (m).

i en redogörelse till riksdagen.¹³ Trots en rekommendation att precisera begreppet, har någon sådan inte skett.¹⁴ I efterdyningarna av partiledardebatten mellan Stefan Löfven (s) och Fredrik Reinfeldt (m) hösten 2012 uppfattades Reinfeldt ägna sig åt ”siffertrixande”.¹⁵ En träta mellan oppositionspartierna och Alliansregeringen om hur man bör beräkna ”utanförskap” hade börjat långt tidigare.¹⁶ En nationalekonomiprofessor har flera gånger varnat för begreppsexercisen.¹⁷ Det har också en tidigare generaldirektör för Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen samt en tidigare kanslichef på Finansdepartementet gjort.¹⁸

Efter Riksrevisionens uppmaning att definiera begreppet svarade finansminister Anders Borg i en riksdagsdebatt att det är den *längre* frånvaron från arbetsmarknaden som räknas¹⁹ och sättet att mäta eller ringa in denna kan vara flera:

Regeringens huvudsyfte med utanförskapsbegreppet är därför att belysa att betydligt fler än de som räknas som arbetslösa kan ha arbetsmarknadsrelaterade problem. För många kan dessa problem till och med vara allvarligare än situationen för de arbetslösa. Utanförskapet är således ett samlingsbegrepp för ett allvarligt samhällsproblem och låter sig inte kvantifieras med en enda storhet. Utvecklingen på arbetsmarknaden måste därför bevakas med en bred uppsättning indikatorer som beskriver arbetsituationen för hela befolkningen i arbetsför ålder.²⁰

Det finns inte ett mått att arbeta med detta, men det är ingen ursäkt för att inte försöka.²¹

Statsminister Fredrik Reinfeldt har också medgivit att definitionerna varierar i en tv-sänd utfrågning inför valet 2010:²²

En annan fråga var hur han lyckats med att minska utanförskapet.

– Det finns inget enhetligt mått, vi har själva använt olika. Det viktiga är att inte använda mått som innebär att man bara flyttar folk från en kolumn till en annan.

När tidningen *Arbetet* i början av 2014 publicerade uppgifter som visar att utanförskapet inte sjunkit utan snarare åkt berg- och dalbana under Alliansregeringen, så svarar den moderata ordföranden i arbetsmarknadsutskottet med att hänvisa till ett *annat* mått, som visst visade på

¹³ Riksrevisionen 2008, s. 35-57. Riksrevisionens styrelses redogörelse angående Utanförskap och sysselsättningspolitik till riksdagen 2008/09:RRS18.

¹⁴ Riksrevisionen 2011, s. 92-93, 196-197. E-post 2012-10-08 från Margareta Hart, Planerings- och kvalitetsenheten vid Riksrevisionen, till författaren.

¹⁵ Ett exempel är partiledardebatten i höst i Svt2, Agenda: Partiledardebatt, 2012-10-07. Flera kommentarer till debatten handlade om hur många som faktiskt befinner sig i utanförskap. Se t.ex. Larsson 2012, Bergström 2012, Lindberg 2012, Dalman Eek 2012.

¹⁶ www.rod.se, "VECKANS FRÅGA: Hur stort är utanförskapet?", 2010-09-13, *Riksdag & Departement*, www.di.se, "Politisk träta om utanförskap", TT, 2010-09-14.

¹⁷ Holmlund 2005a, 2005b, 2008.

¹⁸ Jangenäs och Svenningsson 2008a, 2008b.

¹⁹ www.riksdagen.se Interpellation 2008/09:406 *Definition av utanförskapet*, Anf. 37 Finansminister Anders Borg (m), se också Anf. 42.

²⁰ www.riksdagen.se Interpellation 2008/09:406 *Definition av utanförskapet*, Anf. 31 Finansminister Anders Borg (m).

²¹ www.riksdagen.se Interpellation 2008/09:406 *Definition av utanförskapet*, Anf. 33 Finansminister Anders Borg (m).

²² www.svt.se, *Reinfeldt pressades om utförsäkrade*, 2010-09-02. Se också intervju med Eva Uddén Sonnegård i Kask 2007.

en minskning av utanförskapet. Enligt beräkningar med hjälp av dessa två mått varierade utanförskapet mellan 1,1 och 1,5 miljoner år 2006.²³ Onekligen en ganska stor skillnad, som man inte kan bortse ifrån.

Frågan som inställer sig är vad "utanförskap" egentligen är? Hur definieras "utanförskap"? Syftet med denna rapport är att ta reda på detta.

När började vi tala om "utanförskap" i Sverige?

Begreppet "utanförskap" existerade knappt under 1990-talets första hälft. Men sedan mitten av 2000-talet har begreppet använts flitigt i svensk dagspress. År 2010 var antalet träffar på "utanförskap" 5 500. Ytterligare 3000 träffar blir det på "utanförskap och politik".²⁴ Ordet fick 78 träffar år 2000 och 1 150 träffar år 2010 på Google Scholar.²⁵ Begreppet har beskrivits som en "retorisk fullpoängare", sedan Fredrik Reinfeldt under en TV-sänd debatt med dåvarande statsministern Göran Persson anklagade socialdemokraterna för att låta 1,5 miljoner svenskar leva i "utanförskap" och finansiera detta med att höja skatterna för vanligt folk.²⁶ "Utanförskap" har också beskrivits som ett " - - - honnörsord för högern."²⁷

Frågan om "utanförskap" belystes i en rapport till moderaternas partistämman 1999.²⁸ Men redan 1997 fanns beräkningar på så kallad *bred arbetslöshet* (= dold arbetslöshet). Den breda arbetslösheten (arbetslösa, personer i åtgärder, studerande som aktivt söker arbete och förtidspensionerade) uppskattades till ca 20 procent av arbetskraften i Sverige år 1995.²⁹

Alliansen hävdade i sitt valmanifest inför valet 2006:

Över en miljon människor står utanför arbetsmarknaden. Trots högkonjunktur råder det massarbetslöshet i Sverige. Inte i någon högkonjunktur i modern tid har så många människor stått utanför som idag.³⁰

Man ville " - - - skapa förutsättningar för fler jobb så att fler människor kan gå från bidrag till eget arbete. Arbetslinjen och arbetets värde ska återupprättas."³¹ När Alliansen vunnit valet säger man i regeringsförklaringen följande:

Fler människor som kan och vill arbeta ska också ha möjligheter att försörja sig genom eget arbete, och få uppleva arbetsglädje och arbetsgemenskap under trygga villkor. Regeringens övergripande mål är att - - - bryta utanförskapet. - - - Över en miljon människor står utanför arbetsmarknaden. Trots stark tillväxt råder massarbetslöshet.³²

²³ Eld 2014. Enligt upp gift i artikeln har man använt en beräkningsmodell som borgerliga företrädare använde under valrörelsen 2006. Detta förklaras närmare av artikelförfattaren Anders Eld i "Utanförskapet: Så här har vi räknat", se www.arbetet.se/2014/01/10/utanforskapet-sa-har-har-vi-raknat/.

²⁴ Oskarson 2012, s. 213-215.

²⁵ Bergmark 2012, s. 313.

²⁶ Söderin 2010.

²⁷ Hermansson 2011.

²⁸ Dahlstedt 2009, s. 59, 240.

²⁹ Eriksson och Uddén-Jondal 1997, s. 55-56, se särskilt fotnot 34. Se också Uddén Sonnegård 2006.

³⁰ Allians för Sverige/maktskifte06.se, *Fler i arbete – mer att dela på – Valmanifest 2006*, (m + fp+ kd+ c), s. 6.

³¹ Allians för Sverige/maktskifte06.se, *Fler i arbete – mer att dela på – Valmanifest 2006*, (m + fp+ kd+ c), s. 3.

³² www.regeringen.se, Regeringsförklaringen, 2006-10-06, s. 1-2.

Begreppet "utanförskap"

Efter en kort presentation av fattigdomsforskning beskrivs bakgrunden till begreppet "utanförskap" och hur det senare kom att bli känt i Sverige.

Fattigdom identifierades som ett socialt problem i och med industrialismens framväxt. Man brukar se fattigdom som *absolut* (handlar om tillgång till livets nödtorft) eller *relativ*, dvs. individens resurser mäts i förhållande till vad andra har i samhället. Medan fattigdom handlar om materiella brister, så handlar *social exkludering* om individer eller grupper som av olika skäl saknar resurser som anses givna för full delaktighet i samhällsgemenskapen. Olika kombinationer av problem med sysselsättning, ekonomi, hälsa, politiska resurser, sociala relationer och utsatthet för våld anses bidra till processer som leder till social exkludering.³³

"Utanförskap" har tidigare använts som begrepp för att beskriva minoritetsgruppers villkor med fokus på relationer mellan individer eller grupper och deras omgivning. Det har bland annat handlat om relationer i skolan, funktionshindrades, etniska gruppers förhållanden, mobbing, diskriminering och rasism. "Utanförskap" kan kort och gott sägas ha varit ett socialpsykologiskt begrepp som använts för att beskriva främlingskap och ett *socialt utanförskap*.³⁴

Begreppet "utanförskap" fick genomslag med anledning av Folkpartiets rapporter om utanförskap och senare Moderaternas och Alliansregeringens strikta uppdelning i förvärvsinkomster respektive ersättning från socialförsäkringarna. Härmed definierades "utanförskap" som *relation till arbetsmarknaden*. De som levde på bidrag befann sig i "utanförskap".³⁵

Men frågan hade tagits upp av Moderaterna redan 1999 och även presenterats offentligt.³⁶ År 1999 tillsatte Moderaterna *Arbetsgrupp mot social segregation och utanförskap*, där Mauricio Rojas, forskare och då vice VD för Timbro, spelade en framträdande roll. Man publicerade en rapport med titeln *Förnyelse och medborgarmakt* där man pekar på förekomsten av en "kontraproduktiv social ingenjörskonst" och ett "bidragsfinansierat utanförskap och en förödande bidragskultur" inte minst i marginaliserade förortsmiljöer. I stället för passivisering och klientilisering rekommenderas en omläggning av politiken som ger "medborgarmakt underifrån".³⁷

Erfarenheterna från 1980-talets högkonjunktur var att stora grupper människor inte kom i arbete. Det långvariga socialbidragsberoendet minskade inte. Inspirerade av bland annat välfärdsreformen i USA 1996 som sägs ha inneburit ett skifte från passivt bidragstagande till

³³ Alm m.fl. 2010, s. 4-12, se också Bergmark 2012.

³⁴ Alm m.fl. 2010, s. 14. Se också Bergmark 2012, s. 313.

³⁵ Alm m.fl. 2010, s. 11, 14, Bergmark 2012, s. 312-314. Se också *Hur bör arbetslöshetsförsäkringen utformas? - Några personliga reflektioner kring alliansens arbetslöshetsförsäkring*, Underlagsrapport till den parlamentariska socialförsäkringsutredningen, (S 2010:4), författare Eva Uddén Sonnégård, s. 9.

³⁶ Rojas 2000, 2001. Se även Dahlstedt 2009, s. 59.

³⁷ Dahlstedt 2009, s. 59. Dahlstedt gör sidhänvisningar (s. 4, 20) till moderaternas rapport *Förnyelse och medborgarmakt: Moderat politik mot social segregation och utanförskap*, Arbetsgruppen mot social segregation och utanförskap, Rapport till partistämman 1999.

Rapporten har inte gått att finna vare sig på moderaternas hemsida, databasen Gunda vid Göteborgs universitet, den nationella databasen Libris eller nätet. I föreliggande arbete hänvisas därför till Dahlstedts sammanfattning.

arbete för stora grupper (med minst en halvering av antalet socialbidragstagare 1996 - 1999) presenterades rapporten *Från bidrag till arbete* januari 2000.³⁸

Moderaterna hänvisar till Storstadskommitténs identifiering av 49 "utsatta områden" med "mycket låg" eller "extremt låg inkomst" i Sveriges tre storstadsregioner.³⁹

Storstadskommittén har använt sig av Storstadsutredningens s.k. primärområden som i allt väsentligt uppfyller krav på ett "grannskap" med naturliga gränser och som de boende identifierar sig med och räknat ut relationen mellan antalet hög- och låginkomsttagare.⁴⁰

I rapporten som får sägas vara skriven i en *polemisk ton* föreslås en omvandling av " - - - Sveriges mest utsatta och socialt segregerade områden till särskilda utvecklingszoner - - -". Förslagen lyder att socialbidraget upphör och ersätts med ett tillfälligt ekonomiskt stöd för en maximal tid av 9 månader inom en femårsperiod, därefter hänvisas till sysselsättning 40 timmar/vecka (hälften arbete och hälften kompetensutveckling) i kommunala utvecklingscentra med en s.k. övergångslön som överstiger socialbidraget men understiger de lägsta avtalsenliga lönerna på arbetsmarknaden, vidare ska utslussning ske till lönebidragstjänster. Detta system ska även användas för att underlätta nyföretagande bland långtidsarbetslösa. De personer som inte accepterar villkoren har kommunen inte längre ansvar att garantera " 'skälig levnadsstandard' " för enligt Socialtjänstlagen. För de med låga förvärvsinkomster föreslås "inkomstskattebefrielse" upp till den då gällande socialbidragsnormen.⁴¹ Senare presenterades förslag om "Utvecklingspolitik i stället för segregering socialpolitik" med en ny s.k. utvecklingsminister (ersätter integrationsministern, storstadsministern och Integrationsverket) med ansvar för en arbets- och egenmaktslinje, omfattande skattereduktion för de med lägst förvärvsinkomster, bostadspolitik som uppmuntrar ägande och egenansvar.⁴² Slutrapporten publicerad 2001 fick namnet *Bryt utanförskapet!*⁴³

Samma år lämnar Mauricio Rojas Moderaterna för Folkpartiet.⁴⁴ I den första rapporten *Utanförskapets karta* publicerad av Folkpartiet 2004 skriver Lars Leijonborg och Mauricio Rojas följande i förordet.

Ett nytt socialt landskap har vuxit fram i Sverige, ett landskap präglat av utestängning från arbetsmarknaden, bostadssegregation, bidragsberoende, maktlöshet och sårbarhet. Det handlar om tiotusentals människor för vilka den vitala sociala rörligheten har upphört att fungera och om bostadsområden vars liv nästan helt präglas av socioekonomiska villkor som på ett markant sätt skiljer sig från samhället i övrigt. Det är områden där *utanförskapet* har blivit det sammanfogande kittet i en kollektiv identitet som grundar sig på en stark känsla av att bli utstött och inte tillhöra gemenskapen i övrigt. - - - Den passivitet som

³⁸ Moderaterna, *Från bidrag till arbete - ett handlingsprogram mot utslagning och socialbidragsberoende i en tid av högkonjunktur*, Arbetsgruppen mot social segregation och utanförskap, januari 2000, s 10-14.

³⁹ Moderaterna, *Från bidrag till arbete - ett handlingsprogram mot utslagning och socialbidragsberoende i en tid av högkonjunktur*, Arbetsgruppen mot social segregation och utanförskap, januari 2000, citat s. 15.

⁴⁰ SOU 1997:118, s. 24-27, citat s. 24, SOU 1998:25, s. 12-13. *Inkomst* är sammanräknad inkomst (inkomst av tjänst, kapital, annan fastighet, tillfällig förvärvsverksamhet, rörelse, skattepliktiga transfereringar).

⁴¹ Moderaterna, *Från bidrag till arbete - ett handlingsprogram mot utslagning och socialbidragsberoende i en tid av högkonjunktur*, Arbetsgruppen mot social segregation och utanförskap, januari 2000, s. 14-18, citat s. 15, 17. Se också Rojas 2000.

⁴² Rojas 2001.

⁴³ Dahlstedt 2009, s. 59.

⁴⁴ Dahlstedt 2009, s. 59.

regeringen uppvisar i frågan vittnar om *socialdemokratins svek* mot sina egna rötter och mot samhällets mest utsatta grupper.⁴⁵ (min kursivering)

I rapporten publicerad 2004 presenteras 10 förslag⁴⁶ som i en partimotion (Motion 2004/05:Sf288) blev totalt 27 förslag för att bryta "utanförskapet" lyfter man fram behovet av ett perspektivskifte:

Det byråkratiska omhändertagandet måste ge plats åt en politik för egenmakt, arbete och mänsklig växt.⁴⁷

Både förslag och formuleringar är även här av *polemisk* karaktär: "Valfrihet och egenansvar i stället för förmynderi", "Tydlighet om toleransens och mångfaldens gränser", "Egenmakt i stället för omhändertagande", "AMS och Integrationsverket läggs ner som en del av den process som leder från myndighetsmakt till egenmakt".⁴⁸ Det uttalade syftet med förslagen är att *ge förutsättningar* för individer att *själva* ta sig ur "utanförskapet". Arbete står i centrum. De 27 förslagen har både morot och piska över sig. Folkpartiet föreslår bland annat skapandet av bidrag med en halv miljard kronor för att möjliggöra framväxten av en egenmaktsrörelse, solidaritetsbanker, ett pengsystem för arbetsmarknadsrelaterade insatser, jobb- och utvecklingsgaranti, validering av utländsk kompetens, omvandling av hyresrätter till bostadsrätter där olika självförvaltningsuppgifter uppmuntras och underlättas, en satsning på närpolisen, motprestationsvillkorad dagersättning högre än socialbidraget för alla som är arbetsföra. Motionen avslögs.⁴⁹

Folkpartiets sista rapport 2008 som mäter "utanförskapet" har fått undertiteln "Arvet efter Mona Sahlin". Hon anses bära ett särskilt stort ansvar i sin egenskap av integrationsminister 2000 - 2004. Båda rapporterna är en svidande uppgörelse med den 12-åriga socialdemokratiska regeringsperioden som avlöstes av en borgerlig Alliansregering 2006.⁵⁰ Det påstås att den yttersta konsekvensen av den misslyckade politiken är att den gynnat Sverigedemokraterna som fått fler röster i utanförskapsområden jämfört med riket i sin helhet.⁵¹ I rapporten 2008 lyfter man fram Alliansregeringens politik under rubriken "Politik för resultat". Man ingår numera i regeringen och berömmar följaktligen dess politik.⁵² Mauricio Rojas som haft stor påverkan på först Moderaternas och senare Folkpartiets skrivningar om "utanförskap", har lämnat Sverige.⁵³

⁴⁵ Folkpartiet 2004. Citat ur förordet undertecknat av Lars Leijonborg och Mauricio Rojas.

⁴⁶ Folkpartiet 2004, s. 2, 71-78.

⁴⁷ Motion 2004/05:Sf288, *Egenmakt och arbete - den liberala vägen till integration*, s. 299.

⁴⁸ Motion 2004/05:Sf288, *Egenmakt och arbete - den liberala vägen till integration*, s. 286, 299, 301, 303.

⁴⁹ Motion 2004/05:Sf288, *Egenmakt och arbete - den liberala vägen till integration*, s. 286-287.

⁵⁰ Folkpartiet 2008, s. 3-5.

⁵¹ Att socialdemokraternas misslyckande gynnat sverigedemokraterna har framförts av integrationsminister Nyamko Sabuni (fp), se Sabuni 2008.

⁵² Folkpartiet 2008, s. 28-29.

⁵³ Det har hävdats att Rojas lämnade moderaterna "under viss uppståndelse" 2001, se Dahlstedt 2009, s. 59, se också Dahlstedt 2010, s. 39-40. Lars Leijonborg och Mauricio Rojas har undertecknat förordet till *Utanförskapets karta* publicerad 2004. Mauricio Rojas som var folkpartiets talesman i integrationspolitiska frågor, idag bosatt och verksam i Spanien, gjorde sig känd för sin frispråkighet. Han var enligt egen uppgift i högsta grad involverad i folkpartiets integrationsprogram. Med viss reservation för att inte vara tillräckligt uppdaterad på svenska förhållanden, menar Rojas idag att Alliansregeringen " - - - inte har någon integrationspolitik värd namnet." Se Madon 2012.

Enligt Rojas själv fick han " - - ett slags yrkesförbud att verka inom integrationsområdet inom ramen för den i september 2006 valda borgerliga regeringen (det var Maud Olofssons bidrag till det hela) Det återstod bara att vandra vidare och det gjorde jag också." Se Rojas 2011.

Sex definitioner av utanförskap

Först redovisas definitioner på "utanförskap" som kan relateras till folkpartiet, centerpartiet, moderaterna. Därefter presenteras Statistiska centralbyråns begrepp "helårsekvivalenter" som ofta åberopas som ett mått på "utanförskap". Till sist presenteras definition som webbsidan Ekonomifakta ägd av Svenskt Näringsliv står bakom. Riksdagens utredningstjänst har räknat på tre av dessa definitioner (centerpartiets och två från moderaterna) och dessutom använt sig av Statistiska centralbyråns mått "helårsekvivalenter".

Den definition av "utanförskap" som först var aktuell var Folkpartiets definition av utsatta områden – s.k. utanförskapsområden. De identifieras genom att kombinera *sysselsättningsnivå, skolresultat och valdeltagande* och därefter bara räkna in områden med minst 50 procent av befolkningen boende i *hyresrätt*.⁵⁴ I en undersökning tas också hänsyn till *förvärvsinkomst* (saknas eller understiger halva medianvärdet för befolkningen i riket).⁵⁵

Folkpartiets definition av utanförskap

Andel sysselsatta under 60 procent i åldersgruppen 20 - 64 år.

Antingen skolresultaten eller valdeltagandet ska ligga under 70 procent. (Detta innebär att mer än tre av tio elever lämnade grundskolan utan fullständiga betyg 2003 eller 2006/07, mer än tre av tio röstberättigade avstod från att rösta i kommunalvalet 2002 eller 2006.)

För år 1990 identifierade man tre utanförskapsområden enligt denna definition. Antalet hade stigit till 128 utanförskapsområden för år 2002, 151 för år 2003 och 155 för år 2004. *För 2006 identifieras 156 "utanförskapsområden" med totalt 493 070 invånare.* De enda län som saknade "utanförskapsområden" var Jämtland och Gotland. Förutom låg sysselsättningsgrad, lågt valdeltagande, låga skolresultat och låga förvärvsinkomster, noterade man låg och sjunkande sysselsättning för kvinnor, hög invandratäthet, fler hyresrätter och låg genomsnittlig utbildningsnivå.⁵⁶

Centerpartiet har presenterat ett annat sätt att mäta "utanförskap" på för året 2006. Definitionen lyder:⁵⁷

Centerpartiets definition av utanförskap

I början av 2006 uppmärksammade liberala ungdomsförbundets 2:e vice ordförande Frida Johansson Metso offentligt " - - - Mauricio Rojas avsteg från partilinjen." i sina artiklar om flyktingpolitik och invandrare. Se Johansson Metso 2006.

Att Rojas varit kontroversiell och fått känna av detta har bekräftats, se Malm 2008.

⁵⁴ Folkpartiet 2004, s. 12, Folkpartiet 2008, s. 8. I den första kartläggningen används sysselsättningsgrad från SCB på grannskapsnivå (i storstadsregionerna) och valdistriktsnivå (i resten av landet), uppgifter om skolresultat från Skolverket och valdeltagande från Valmyndigheten. I vissa fall har uppgift om brottsfrekvenser från Brottsförebyggande rådet använts, se Folkpartiet 2004, s. 6. Vissa förtydliganden och korrigeringar presenteras senare, se Folkpartiet 2008, s. 8.

⁵⁵ Folkpartiet 2008, s. 8, 12, 16.

⁵⁶ Folkpartiet 2008, s. 8, 16-17.

⁵⁷ Centerpartiet 2009, s. 8. Se också Sveriges riksdag, Utredningstjänsten, *Lokala områden med utanförskap*, PM, Dnr. 2008:1485, 2008-10-29, s. 1.

Andelen förvärvsarbetande understigande 50 procent i åldersgruppen 20 - 64 år i SAMS-områden.

Relationen mellan inkomster från offentliga ersättningar och förvärvsinkomster i dessa områden.

Analysen genomförs i flera steg, där man börjar med att identifiera områden med andelen förvärvsarbetande som understiger 50 procent, för att därefter undersöka förhållandet mellan inkomster från offentliga ersättningar (sjukpenning, ekonomiskt bistånd, introduktionsersättning, arbetsmarknadsstöd, sjuk- och aktivitetsersättning, studiemedel) och förvärvsinkomster. Man finner att inkomster från offentliga ersättningar är vanligare i dessa områden. En beräkning av antalet individer i olika inkomstslag (förvärvsinkomster och bidrag) görs också.⁵⁸

Totalt identifieras 149 utanförskapsområden jämnt fördelade i hela landet med totalt 200 000 invånare. Ofta rör det sig om invandrartäta områden.⁵⁹

Förutom att räkna på Centerpartiets definition på utanförskap, så har Riksdagens utredningstjänst räknat på ytterligare tre definitioner. En definition är den som presenterades av förra statssekreteraren Eva Uddén Sonnegård (m), som även varit publicerad på Moderaternas hemsida tidigare. För att fastställa utanförskapets omfattning använder man sig av beräkning av så kallad *bred arbetslöshet*. Inspiration kommer från dels Nederländerna och Kanada, dels OECD.⁶⁰ I Nederländerna räknar man in alla sjuk- och förtidspensionärer, socialbidragstagare och personer i åtgärder i gruppen brett arbetslösa.⁶¹ Enligt OECD:s definition av bred arbetslöshet räknas personer med olika försörjningsstöd (a-kassa, förtidspension, sjukpension och socialbidrag), personer med subventionerad anställning in i gruppen brett arbetslösa. Nedanstående definition av bred arbetslöshet har gjorts utifrån ett önskemål om ett enkelt och transparent mått baserat på en enda statistikälla (SCB:s arbetskraftsundersökningar - AKU). Definitionen skiljer sig därför något från OECD:s definition.⁶²

Moderaternas definition av ”bred arbetslöshet”

$$BU = [POP - EMP - (STUD - ILOSTUD)] / POP$$

Förkortningar:

BU = bred arbetslöshet (procent av befolkningen)

POP = befolkningen i förvärvsaktig ålder

EMP = sysselsatta

STUD = heltidsstuderande

ILOSTUD = heltidsstuderande som söker arbete

⁵⁸ Centerpartiet 2009, Bilaga. Se också Sveriges riksdag, Utredningstjänsten, *Lokala områden med utanförskap*, PM, Dnr. 2008:1485, 2008-10-29. Tabellen i bilagan till Centerpartiets rapport är en kombination av Tabell 1 och 2 i Bilaga 1 i nämnda rapport från Sveriges riksdag, Utredningstjänsten.

⁵⁹ Siffran 200 000 invånare är hämtad från Centerpartiet 2009, s. 8. Riksdagens utredningstjänst anger 190 722 invånare, se Tabell 5 i Bilaga 1 till Sveriges riksdag, Utredningstjänsten, *Lokala områden med utanförskap*, PM, Dnr. 2008:1485, 2008-10-29.

⁶⁰ Uddén Sonnegård 2006, s. 56

⁶¹ Eriksson och Uddén-Jondal 1997, s. 55.

⁶² Uddén Sonnegård 2006, s. 56.

Riksdagens utredningstjänst valde att förenkla formeln något. Man utgår från ovan nämnda definition i *Ekonomisk Debatt*, men skriver formeln på följande vis. Här ingår alla som enligt Statistiska centralbyråns arbetskraftsundersökningar (AKU) är arbetslösa, personer som frivilligt står utanför arbetskraften utan att vara studerande och personer som i AKU rubriceras som "sjuka" och uppbär sjuk- eller aktivitetsersättning. Sjukskrivna ingår inte. År 2006 var i genomsnitt 1 044 442 personer varje månad i "utanförskap".⁶³

Moderaternas definition av utanförskap = Bred arbetslöshet (16-64 år)

$$\frac{(\text{Befolkningen} - \text{Sysselsatta} - \text{Heltidsstuderande ej i arbetskraften})}{\text{Befolkningen}}$$

Riksdagens utredningstjänst har också beräknat "utanförskapet" enligt en modell som Per Schlingmann (tidigare partisekreterare och statssekreterare för Moderaterna) utarbetat tillsammans med Arbetsmarknadsdepartementet. Till skillnad från måttet bred arbetslöshet där Uddén Sonnegård medvetet valt *en* statistikkälla (SCB:s arbetskraftsundersökningar) för att undvika dubbelräkningar, har man här valt att kombinera uppgifter från SCB:s arbetskraftsundersökningar (AKU), Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan. I december 2006 befann sig 1 559 371 personer i "utanförskap" enligt denna definition. Definitionen lyder:⁶⁴

⁶³ Sveriges riksdag, Riksdagsförvaltningen, Utredningstjänsten, *Bred arbetslöshet*, PM, Dnr. 2011:1324, 2011-09-15. Orsaken till att man valde att förenkla formeln var en förändring av AKU:s definition av arbetslöshet från 2005.

⁶⁴ Sveriges riksdag, Utredningstjänsten, *Utanförskap*, PM, Dnr. 2012:241, 2012-02-16 (reviderad 2012-03-07). Att Per Schlingmann tagit fram måttet tillsammans med den politiska ledningen vid Arbetsmarknadsdepartementet framgår av Sveriges riksdag, Utredningstjänsten, *Olika utanförskapsmått - tidsserier*, PM, Dnr. 2010:101, 2009-02-09, s. 1, 4.

Per Schlingmanns och Arbetsmarknadsdepartementets definition av utanförskap

Antal individer (16-64 år) som är öppet arbetslösa (exkl. heltidsstuderande som söker arbete) + personer i arbetsmarknadspolitiska program (sökande i program med aktivitetsstöd och sökande som har arbete med stöd exkl. särskilda insatser för funktionshindrade) + latent arbetssökande (inkl. heltidsstuderande som söker arbete) + undersysselsatta + personer med sjukpenning (inkl. rehabiliteringsersättning) + sjuk- eller aktivitetsersättning.

Medan Arbetsmarknadsdepartementets modell innebär att en person som uppburit sjukpenning en enda dag räknas in i "utanförskapet",⁶⁵ presenterar Riksdagens utredningstjänst också så kallade *helårsekvivalenter* i olika ersättningssystem enligt SCB:s beräkningar. Begreppet *helårsekvivalenter* förklaras inte.⁶⁶ SCB:s definition lyder att två personer som uppburit t.ex. sjukpenning ett halvår vardera redovisas som en *helårsekvivalent*.⁶⁷ År 2006 var *summan av antalet helårsekvivalenter* 1 022 168.⁶⁸

Helårsekvivalenter i olika ersättningssystem (SCB) - (20-64 år)

Ekonomiskt bistånd + arbetsmarknadsåtgärder + arbetslöshet + sjukpenning + sjuk- och aktivitetsersättning.

På webbsidan Ekonomifakta (www.ekonomifakta.se) ägd av Svenskt Näringsliv finns följande formel för att beräkna "utanförskap". År 2006 befann sig 1 123 650 personer i "utanförskap" enligt denna definition.⁶⁹

Ekonomifaktas definition av utanförskap

Utanförskap = Befolkningen (16-64 år) - Sysselsatta - Studenter som inte vill ha arbete + Personer i arbetsmarknadsåtgärder.

Ekonomifakta tittar på de grupper som står utanför arbetskraften. Man anger att följande grupper räknas in i kategorin "utanförskap": öppet arbetslösa, arbetslösa studenter, latent arbetslösa, förtidspensionärer, sjukskrivna, hemarbetande och värnpliktiga. Förutom detta mått presenterar Ekonomifakta från och med september 2013 SCB:s mått *helårsekvivalenter* på sin hemsida. Måtten presenteras som två olika sätt att mäta utanförskap. SCB:s mått presenteras som ett sätt att mäta "försörjningsbördan i ersättningssystemet" och Ekonomifaktas eget mått mäter "de flesta som står utanför den reguljära arbetsmarknaden bortsett från heltidsstudenter som inte söker jobb."⁷⁰

⁶⁵ Sveriges riksdag, Utredningstjänsten, *Utanförskap*, PM, Dnr. 2012:241, 2012-03-07, s. 2.

⁶⁶ Sveriges riksdag, Utredningstjänsten, *Olika utanförskapsmått - tidsserier*, PM, Dnr. 2009:1603, 2009-11-25, s. 3, Sveriges riksdag, Utredningstjänsten, *Olika utanförskapsmått - tidsserier*, PM, Dnr. 2010:101, 2009-02-09, s. 3.

⁶⁷ Wallerå 2004, s. 14.

⁶⁸ Sveriges riksdag, Utredningstjänsten, *Olika utanförskapsmått - tidsserier*, PM, Dnr. 2009:1603, 2009-11-25. Se också www.scb.se, Hushållens ekonomi, Antalet *helårsekvivalenter* i åldrarna 20-64 år som försörjdes med sociala ersättningar och bidrag, 1990-2011.

⁶⁹ www.ekonomifakta.se, *Utanförskapet*, (uppdaterad version 2013-09-04).

⁷⁰ www.ekonomifakta.se, *Utanförskapet*, (uppdaterad version 2013-09-04). E-post 2013-09-17 från Susanne Spector, Ekonomifakta.

Jämförelse och kritik

Folkpartiets och Centerpartiets definitioner

Vad som skiljer Folkpartiets och Centerpartiets utanförskapsbegrepp från övriga är att man *utgår från sysselsättning respektive förvärvsfrekvens* när man identifierar områden som befinner sig i "utanförskap". Folkpartiet tittar samtidigt på skolresultat och valdeltagande. I båda fallen har SCB:s registerbaserade arbetsmarknadsstatistik (RAMS) använts.⁷¹ Genom att väga samman sysselsättning, skolresultat och valdeltagande har Folkpartiet skapat ett "Utanförskapets index", som senare kompletterades med uppgifter om inkomst. Vid närmare granskning av dessa utanförskapsområden har man funnit låg och sjunkande sysselsättning (särskilt för kvinnor), hög invandrartäthet, merparten av bostäderna är hyresrätter samt låg utbildningsnivå.⁷² Man ser också brottslighet (våldsbrott/100 000 invånare) som en aspekt av "utanförskap" och redovisar separat statistik vid något tillfälle.⁷³ Av Folkpartiets hemsida framgår att man valt att titta på låg sysselsättningsgrad i kombination med dåliga skolresultat och/eller lågt valdeltagande därför att detta " - - - säger mycket om människors känsla av egenmakt och delaktighet i samhället."⁷⁴ Folkpartiets utanförskapsbegrepp, retoriken till trots, skulle kunna tolkas som *en ambition att förstå "utanförskap" som ett mindre väl fungerande civilt samhälle*.

I Centerpartiets modell för att identifiera utanförskapsområden nöjer man sig med en *förvärvsfrekvens* under 50 procent, jämfört med Folkpartiets andel *sysselsatta* under 60 procent. Folkpartiet uppger för hösten 2006 156 utanförskapsområden fördelade på 48 kommuner och 19 län med 493 070 invånare.⁷⁵ Centerpartiet anger 149 utanförskapsområden, med totalt 200 000 invånare. Kommuner och SAMS-område anges.⁷⁶

I Centerpartiets 149 "utanförskapsområden" ingår 28 områden där studiemedel utgör mer än 30 % av "arbetsinkomsterna" i området. Dessa områden " - - - kan därmed betraktas som studentområden istället för utanförskapsområden. I princip visar samtliga dessa områden inte heller upp något större ersättningsberoende från de andra ersättningslagen." Trots detta har

⁷¹ Det framgår av Folkpartiets rapport 2004 (s. 6) att man anlitar SCB, men inte vilket arbetsmarknadsstatistiskt mått som använts. I Folkpartiet 2008 har RAMS använts (s. 8).

I centerpartiets undersökning har SCB:s databas STATIV använts där RAMS ingår. Se variabelbeskrivning i Bilagan, i Centerpartiet 2009. Se också Sveriges riksdag, Utredningstjänsten, PM, Dnr. 2008:1485, s. 1 samt Bilaga 2.

Folkpartiet använder begreppet sysselsättningsnivå, men torde mena förvärvsfrekvens.

SCB mäter sysselsättning på tre olika sätt; AKU (urvalsbaserad undersökning varje månad, sker via telefonsamtal), KS (kortperiodisk sysselsättningsstatistik med enkätuppgifter från företagen), RAMS (uppgifter huvudsakligen från Skatteförvaltningen). Se Gustafson 2010.

Sysselsatta = förvärvsarbetande + medhjälpande hushållsmedlemmar. Begreppet ingår i AKU men *inte* inom RAMS därför att medhjälpande oavlönade hushållsmedlemmar inte ingår i Skatteverkets uppgifter, som RAMS baserar sig på. *Förvärvsarbetande* = person som är anställd eller företagare. Begreppet ingår i RAMS men inte AKU. Se Statistiska centralbyrån, *Några väsentliga sysselsättningsbegrepp i den officiella statistiken*, 2007:1, s. 12, 18, 19.

⁷² Folkpartiet 2004, s. 12-17, Folkpartiet 2008, s. 8, 13, 16-17.

⁷³ Folkpartiet 2004, s. 20-21.

⁷⁴ www.folkpartiet.se "Utanförskap" under Vår politik A-Ö.

⁷⁵ Folkpartiet 2008, s. 8, 16.

⁷⁶ Centerpartiet 2009, Bilagan, Sveriges riksdag, Utredningstjänsten, *Lokala områden med utanförskap*, PM, Dnr. 2008:1485, 2008-10-29.

man valt att låta dessa områden ingå i redovisningen.⁷⁷ Däremot har Folkpartiet inte räknat med renodlade studentområden, industriområden och andra områden som inte kan räknas som ”normala bostadsområden”.⁷⁸

Folkpartiet har utgått från Statistiska centralbyråns uppgifter om sysselsättningsgraden på grannskapsnivå i storstadsregionerna och valdistriktsnivå i resten av landet.⁷⁹ I de redovisade diagrammen anges en sysselsättning under 70 procent, fast det är sysselsättning under 60 procent som ingår i definitionen för utanförskap.⁸⁰ I en senare undersökning utgick man från Statistiska centralbyråns uppgifter om sysselsättningsgraden i landets bostadsområden (arbetsmarknadsstatistik (RAMS)).⁸¹

I Centerpartiets undersökning har man *utgått från* s.k. SAMS-områden som är geografiska områden indelade av respektive kommun och tittat närmare på varje sådant område som har en förvärvsfrekvens på mindre än 50 procent (20-64 år) i kombination med ersättningar från välfärdssystemen som relateras till förvärvsinkomsterna i dessa områden.⁸²

I Folkpartiets första presenterade *utanförskapsindex* ingår sysselsättning, skolresultat och valdeltagande.⁸³ I det senare utanförskapsindexet ingår sysselsättning, valdeltagande, skolresultat och förvärvsinkomst. Någon redovisning av inkomstslag därutöver görs inte. Dessutom presenteras ”utmärkande drag” för utanförskapsområdena: kvinnors sysselsättning, födda utanför Sverige med särredovisning för födda utanför Europa, okänd eller förgymnasial utbildning, boende i hyresrätt.⁸⁴

I Centerpartiets undersökning ingår en särredovisning av förvärvsinkomster och olika ersättningar från socialförsäkringarna samt studiemedel. Data presenteras på dels kommunnivå, dels områdesnivå enligt SAMS. Något index presenteras inte.⁸⁵

Titeln på Centerpartiets egen redovisning är "Behövs bara hälften? - En karta över utanförskapets Sverige". Enligt beräkningar som gjorts av Riksdagens utredningstjänst som ligger till grund för Centerpartiets rapport 2009, finns en uträkning som visar att 65 246 *fler* personer skulle behöva förvärvsarbete i de 149 utanförskapsområdena för att komma i nivå med förvärvsfrekvensen i riket som låg på 76,7 procent jämfört med 42,5 procent i de 149 utanförskapsområdena.⁸⁶ En motsvarande beräkning saknas i Folkpartiets rapporter.

Det är förvånande hur Centerpartiet i en och samma rapport publicerad 2009 redovisar " - - - närmare 1, 7 miljoner svenskar i utanförskap - - - " respektive 200 000 boende i utanförskapsområden år 2006.⁸⁷ Frågan som inställer sig är: Har utanförskapet ökat så mycket? Eller hänvisar man till *olika* mått? Detta framgår inte. Men siffran närmare 1,7 miljoner i utanförskap torde komma från den definition som Per Schlingmann och

⁷⁷ Centerpartiet 2009, s. 8. För citat se Bilagan (sidnumrering saknas). Se också Sveriges riksdag, Utredningstjänsten, *Lokala områden med utanförskap*, PM, Dnr. 2008:1485, 2008-10-29, s. 3.

⁷⁸ Folkpartiet 2004, s. 12.

⁷⁹ Folkpartiet 2004, s. 6.

⁸⁰ Folkpartiet 2004, s. 12, 22, 31 samt i presenterade tabeller s. 32-70.

⁸¹ Folkpartiet 2008, s. 3, 7, 8.

⁸² Sveriges riksdag, Utredningstjänsten PM, Dnr. 2008:1485, se s. 1-2, se särskilt fotnot 1.

⁸³ Folkpartiet 2004, s. 12, 14.

⁸⁴ Folkpartiet 2008, s. 13, 18, citat s. 16. En ranking görs, men ordet index används inte (jämför s. 13).

⁸⁵ Centerpartiet 2009, Bilagan. Se också Sveriges riksdag, Utredningstjänsten, *Lokala områden med utanförskap*, PM, Dnr. 2008:1485, 2008-10-29, Bilaga 1, Tabell 1-5.

⁸⁶ Centerpartiet 2009, Bilagan. Se också Sveriges riksdag, Utredningstjänsten, *Lokala områden med utanförskap*, PM, Dnr. 2008:1485, 2008-10-29, Bilaga 1, Tabell 5.

⁸⁷ Centerpartiet 2009, s. 1, 8.

Arbetsmarknadsdepartementet utarbetet. Enligt denna var antalet personer i utanförskap var 1 621 600 i oktober 2009.⁸⁸ I partistyrelsens förslag till jobbprogram 2013 redovisas utanförskapet i form av ett *annat* mått - helårsekvivalenter.⁸⁹

Centerpartiet presenterade beräkningar av utanförskapet som bilaga i en rapport med namnet *Nystartszoner för tillväxt och välfärd - Centerpartiets förslag på hur vi minskar utanförskapet* (2009). Man föreslår en försöksverksamhet efter fransk förebild som vilar på tre ben: näringsliv, skola och myndigheter i samverkan under fem år i 10 utanförskapsområden.⁹⁰ *Man skulle även kunna tolka Centerpartiets ambition som en vilja att få ett fungerande civilsamhälle med en förvärvsfrekvens jämnt spridd i befolkningen och i landets bostadsområden.*

Moderaternas definitioner

Medan Folkpartiet utgått från sysselsättning, skolresultat och valdeltagande och Centerpartiet utgått från förvärvsfrekvens och relationen mellan förvärvsinkomster och inkomster från socialförsäkringarna när man identifierat och ringat in utanförskapsområden såsom beskrivits ovan, hade Moderaterna i slutet av 1990-talet återopat Storstadskommitténs mått som utgick från *sammanräknad inkomst och tittade på relationen mellan hög- och låginkomsttagare* för att ringa in utsatta områden.⁹¹ Men inför valet 2006 lanserade Moderaterna definitionen *bred arbetslöshet* som också fanns på Moderaternas hemsida. Beräkningsmodeller i Nederländerna, Kanada och OECD anges som förebild, vilka presenterats i Riksbankens tidning Penning- och valutapolitik redan 1997. Moderaternas tidigare arbete med frågan vare sig nämns eller kommenteras.⁹² Begreppet valdes för att visa hur många som hade *svag eller ingen anknytning till arbetsmarknaden*. Man menar att *fler* måste komma ut på arbetsmarknaden och börja jobba för att försörja en åldrande befolkning. Den demografiska utvecklingen visar att fler måste arbeta för att betala pensioner och välfärd.⁹³ Man menar också att fler måste arbeta *längre*, vilket motiverar en höjd pensionsålder.⁹⁴

Bred arbetslöshet omfattar alla som inte arbetar eller heltidsstuderar (förutom de som samtidigt söker arbete). Det innebär att även de som frivilligt valt att sköta hushåll och familj, personer som lever på sparade medel ingår.⁹⁵ Även värnpliktiga och personer som valt att gå i förtida pension räknas in i "bred arbetslöshet".⁹⁶ Eftersom man valt *en* statistikbas (AKU) där anställda med någon form av anställningsstöd räknas som sysselsatta, så räknas dessa inte in i "bred arbetslöshet". Egentligen skulle den breda arbetslösheten vara ännu större om dessa grupper som också står utanför arbetsmarknaden räknas in.⁹⁷ Riksdagens utredningstjänst har

⁸⁸ Sveriges riksdag, Utredningstjänsten, Olika utanförskapsmått – tidsserier, PM, Dnr. 2009:1603, 2009-11-25, s. 5.

⁸⁹ www.centerpartiet.se, Partistyrelsens förslag till jobbprogram 2013 (Powerpoint-presentation).

⁹⁰ Centerpartiet 2009, s. 1-2. Se även Olofsson 2010 och Dahlgren, Hermansson och Persson 2012.

⁹¹ Moderaterna, *Från bidrag till arbete – ett handlingsprogram mot utslagning och socialbidragsberoende i en tid av högkonjunktur*, Arbetsgruppen mot social segregation och utanförskap, januari 2000, s. 15. Se också SOU 1998:25, s. 12 och SOU 1997:118, s. 25, se särskilt fotnot 16. Sammanräknad inkomst är summan av inkomst från tjänst, kapital, annan fastighet, tillfällig förvärvsverksamhet samt rörelse, skattepliktiga transfereringar.

⁹² Eriksson och Uddén-Jondal 1997, Uddén Sonnegård 2006.

⁹³ *Hur bör arbetslöshetsförsäkringen utformas? - Några personliga reflektioner kring alliansens arbetslöshetsförsäkring*, Underlagsrapport till den parlamentariska socialförsäkringsutredningen, (S 2010:4), författare Eva Uddén Sonnegård, s. 29-33. Se också intervjuer med Uddén Sonnegård i Kask 2007, Kåks Röshammar 2009.

⁹⁴ www.regeringen.se, *Hur får vi äldre att stanna kvar längre på arbetsmarknaden?* Regeringskansliet 2011-10-26. Se också Stenberg 2012, Byström 2012.

⁹⁵ Uddén Sonnegård 2006.

⁹⁶ Kask 2007.

⁹⁷ Uddén Sonnegård 2006.

gjort ett förtydligande innebärande att personer med sjuk- eller aktivitetsersättning ("sjuka" i AKU) räknas in i "bred arbetslöshet" medan sjukskrivna inte omfattas. Riksdagens utredningstjänst har markerat att "bred arbetslöshet" är ett mått "framtaget av företrädare för Moderaterna" och inte ett vedertaget mått på arbetslöshet.⁹⁸

Bertil Holmlund, professor i nationalekonomi, kritiserar moderaternas uppgifter om "verklig arbetslöshet", dvs. bred arbetslöshet publicerad på partiets hemsida år 2005. Holmlund menar att vi bör hålla oss till de internationella överenskommelser som ligger till grund för arbetslöshetsstatistiken. Definitionen på arbetslösa är att man dels *söker* arbete aktivt, dels uppfyller vissa sökkriterier. Arbetslösa ingår tillsammans med sysselsatta i vad som kallas arbetskraften. Arbetslösa som tillhör arbetskraften ska inte utan vidare likställas med personer utanför arbetskraften som omfattar till exempel för tidspensionerade.⁹⁹ Holmlund menar att det är fullt möjligt att diskutera behovet av fler sysselsatta utan att godtyckligt definiera ett nytt arbetslöshetsbegrepp.¹⁰⁰

I riksdagen har kritik framförts om att räkna in *värnpliktiga* i "utanförskapet",¹⁰¹ vilket både moderaterna¹⁰² och webbsidan Ekonomifakta ägd av Svenskt Näringsliv gjort.¹⁰³ *Tidigare* räknades de som var lediga från sitt arbete för att göra militärtjänst som sysselsatta, men frånvarande. Värnpliktiga utan arbete ingick ej i arbetskraften.¹⁰⁴ Den 1 juli 2010 ersattes allmän värnplikt i fredstid med en frivillig militär utbildning.¹⁰⁵ De som genomför en grundläggande militär utbildning räknas idag som studerande och kontraktsanställda soldater räknats som sysselsatta i SCB:s arbetskraftsundersökningar (AKU).¹⁰⁶

Det har också framförts kritik i riksdagen om att *vårdnadsbidragstagare* av någon anledning *inte* räknas in tillsammans med övriga kategorier bidragsmottagare i "utanförskapet".¹⁰⁷

Riksdagens utredningstjänst har förutom måttet "bred arbetslöshet" presenterat ovan även räknat på ett utanförskapsmått som tagits fram av Per Schlingmann och den politiska ledningen vid Arbetsmarknadsdepartementet. SCB:s arbetskraftsundersökningar (AKU) kompletteras med uppgifter från Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan. Utanförskap definieras som Öppet arbetslösa (AKU), arbetsmarknadspolitiska program (Af.), latent arbetssökande (AKU) med Arbetsmarknadsdepartementets tillägg av heltidsstuderande som söker arbete, undersysselsatta (AKU), sjukpenning inkl. rehabersättning (Fk.), sjuk- eller

⁹⁸ Sveriges riksdag, Riksdagsförvaltningen, Utredningstjänsten, *Bred arbetslöshet*, PM, Dnr. 2011:1324, 2011-09-15, s. 1.

⁹⁹ Holmlund 2005a, s. 8, 9, 13.

¹⁰⁰ Holmlund 2005b.

¹⁰¹ www.riksdagen.se, Interpellation 2008/09:406, *Definition av utanförskapet*, Anf. 32, 38 Hillevi Larsson (s), Interpellation 2012/13:189, *Finansdepartementet och utanförskapet*, Anf. 36 Bo Bernhardsson (s). Något svar eller någon kommentar till varför värnpliktiga räknas in i "utanförskapet" gavs inte.

¹⁰² Moderaterna, *Den verkliga arbetslösheten* publicerat på <http://web.archive.org>, utskriftsdatum 2013-09-10. Se också Kask 2007.

¹⁰³ www.ekonomifakta.se, Värnpliktiga ingick i "utanförskap" hösten 2012. I september 2013 angavs inte värnpliktiga bland de som ingår i "utanförskapet". Enligt uppgift per e-post 2013-09-17 från Susanne Spector på Ekonomifakta så ingår värnpliktiga även i dagens mått på "utanförskap". I artikeln "Hur hög är arbetslösheten?" publicerad 2006-08-10 på Ekonomifaktas hemsida framgår också att värnpliktiga räknas in i "utanförskapet".

¹⁰⁴ Statistiska centralbyrån, *Några väsentliga sysselsättningsbegrepp i den officiella statistiken*, 2007:1, s. 10. Telefonsamtal med Krister Näsén, Statistiska centralbyrån, 2013-09-17.

¹⁰⁵ www.rekryteringsmyndigheten.se.

¹⁰⁶ E-post från Krister Näsén, Statistiska centralbyrån, 2013-09-12, telefonsamtal med Krister Näsén, Statistiska centralbyrån, 2013-09-17.

¹⁰⁷ www.riksdagen.se, Interpellation 2008/09:406, *Definition av utanförskapet*, av Hillevi Larsson (s) till finansminister Anders Borg (m), Anf. 36 och 41 Eva-Lena Jansson (s). Något svar gavs inte i riksdagsdebatten.

aktivitetsersättning (Fk.).¹⁰⁸ Den stora skillnaden jämfört med ”bred arbetslöshet” är att data från (AKU) kombineras med fler statistikleverantörer och omfattar härmed fler grupper.

Riksdagens utredningstjänst har påpekat att det utanförskapsmått som Per Schlingmann och Arbetsmarknadsdepartementet tagit fram innebär att dubbelräkningar förekommer (t.ex. sjukskriven eller förtidspensionerad på halvtid kombinerat med deltagande i arbetsmarknadspolitiskt program på halvtid eller vara öppet arbetslös på halvtid). Måttet säger ingenting om längden på sjukskrivning. En dags sjukskrivning räcker för att räknas in i utanförskapet. Omfattningen eller påverkan på den slutliga statistiken över utanförskapet är ”okänt”. Vidare påpekas att man blandar urvalsundersökningar (AKU) med registerdata från Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen.¹⁰⁹

Statistiska centralbyrån (SCB)

Riksdagens utredningstjänst brukar tillsammans med ovan nämnda mått också presentera SCB:s beräkningar av så kallade *helårsekvivalenter*. Måttet innebär att två personer som varit sjukskrivna ett halvår vardera eller fyra personer som varit sjukskrivna tre månader vardera räknas som en helårsekvivalent. Helårsekvivalenter omfattar personer som uppbär ersättningar i form av sjukpenning, sjuk- och aktivitetsersättning, arbetslöshet, arbetsmarknadsåtgärder, ekonomiskt bistånd. De två andra måtten avser åldersgruppen 16-64 år, medan här avses åldersgruppen 20-64 år.¹¹⁰ Jämfört med de två andra måtten räknas även mottagare av ekonomiskt bistånd (socialbidrag eller försörjningsstöd) in.

Det finns stora individuella variationer i erhållet bidrag från socialförsäkringssystemet. Det är viktigt att skilja mellan alla som vid *något* tillfälle under året fått en utbetalning och de som lever *enbart* på ersättningar från socialförsäkringssystemet.¹¹¹ SCB hävdar att helårsekvivalenter *inte* är mått på utanförskap och att utanförskap *saknar* en officiell definition. Helårsekvivalenter är enligt SCB ett mått på de som är ofrivilligt frånvarande från arbetsmarknaden. Men det är olämpligt att använda som mått på utanförskap för att det även omfattar personer som är sjukskrivna eller arbetslösa en kort tid. Det är bara de som får ersättning som räknas. De som inte får ersättning räknas inte. Och bland de som uppbär ersättning så kan inte alla arbeta. Helårsekvivalenter är därför inget bra mått på en outnyttjad arbetskraftspotential, menar SCB.¹¹²

Kritiken har också handlat om att man egentligen inte vet hur många personer som *en* så kallad helårsekvivalent omfattar. Den kan röra sig om tre personer som är arbetslösa 4 månader vardera under ett år. Men det kan också handla om 26 personer som är sjukskrivna två veckor vardera under ett år. En influensaepidemi kan öka ”utanförskapet”.¹¹³ Riksdagens utredningstjänst skriver också ” - - - det finns en stor variation inom det samlade måttet.” som innebär att till exempel färre får sjukpenning, men fler får sjuk- och aktivitetsersättning.¹¹⁴

¹⁰⁸ Sveriges riksdag, Utredningstjänsten, *Olika utanförskapsmått - tidsserier*, PM, Dnr. 2009:1603, 2009-11-25, Sveriges riksdag, Utredningstjänsten, *Utanförskap*, PM, Dnr. 2012:241 (reviderad 2012-03-07), 2012-02-16,.

¹⁰⁹ Sveriges riksdag, Utredningstjänsten, *Utanförskap*, PM, Dnr. 2012:241, 2012-03-07, s. 2.

¹¹⁰ Sveriges riksdag, Utredningstjänsten, *Olika utanförskapsmått - tidsserier*, PM, Dnr. 2009:1603, 2009-11-25, Sveriges riksdag, Utredningstjänsten, *Olika utanförskapsmått - tidsserier*, PM, Dnr. 2010:101, 2009-02-09.

¹¹¹ T.ex. visar beräkningar för år 2002 att 1, 8 miljoner individer hade *någon* gång fått en utbetalning i form av sjukpenning, förtidspension, arbetsmarknadsstöd eller socialbidrag. 450 000 individer hade enbart inkomster från socialförsäkringssystemet. Omräknat till helårsekvivalenter hamnar vi på en miljon. Se Wallerå 2004, s. 14.

¹¹² E-post 2012-10-25, 2012-10-26 från Annica Wallerå, SCB till författaren. Se också Heggemann 2010.

¹¹³ Holmlund 2008, Jangenäs och Svenningsson 2008a, s. 4, 8, Jangenäs och Svenningsson 2008b.

¹¹⁴ Sveriges riksdag, Utredningstjänsten, *Utanförskap i Gävleborgs län*, PM, Dnr. 2012:1890, 2012-11-26, s. 2.

Enbart frånvaro som berättigar till ersättning från socialförsäkringssystemen räknas. ”Utanförskap” mätt på det här sättet speglar i själva verket ett ”innanförskap”. Flera av socialförsäkringarna är arbetsrelaterade. Har man ersättning så har man eller har tidigare haft ett arbete.¹¹⁵

”Utanförskap” definierat som omfattningen av utbetalda ekonomiska ersättningar kan lätt ändras eller manipuleras. Ett ändrat regelverk (försämrade ersättningsvillkor, högre egenavgifter i arbetslöshetsförsäkringen, färre arbetsmarknadspolitiska program) som sjösattes 2007 leder till eller har rent av syftat till minskat ”utanförskap”.¹¹⁶

Ekonomifakta

Svenskt Näringsliv står bakom webbsidan Ekonomifakta (www.ekonomifakta.se). Ekonomifakta uppger att definitionen ligger mycket nära Moderaternas definition för bred arbetslöshet.¹¹⁷ Ekonomifaktas definition av utanförskap omfattar även personer i arbetsmarknadsåtgärder via Arbetsförmedlingen vilket definitionen bred arbetslöshet inte gör, eftersom man valt att använda sig av en enda statistikkälla (AKU).¹¹⁸ Ekonomifakta räknar på uppgifter från både SCB och Arbetsförmedlingen.¹¹⁹ Kritik har framförts mot Ekonomifaktas definition för att inte skilja mellan korttidsfrånvaro och annan mer permanent frånvaro på arbetsmarknaden.¹²⁰ Kritik mot att värnpliktiga räknas in i ”utanförskap” har tidigare presenterats under avsnittet ”Moderaternas definitioner”.

¹¹⁵ Jangenäs och Svenningsson 2008a, s. 9, Jangenäs och Svenningsson 2008b, Holmlund 2008.

¹¹⁶ Holmlund 2008, Jangenäs och Svenningsson 2008a, s. 7, 9.

¹¹⁷ www.ekonomifakta.se. Se artikeln ”Hur hög är arbetslösheten?”, 2006-08-10 publicerad på www.ekonomifakta.se

¹¹⁸ Uddén Sonnegård 2006, s. 57.

¹¹⁹ www.ekonomifakta.se

¹²⁰ Oskarsson 2012, s. 214.

Analys och diskussion

Medan Folkpartiets och Centerpartiets definitioner av "utanförskap" utgick från sysselsättning, skolresultat och valdeltagande respektive förvärvsfrekvens och relationen mellan förvärvsinkomster och olika former av bidrag och ersättningar för att identifiera vad man menade var mindre väl fungerande områden för människor att leva i, så är "utanförskap" för Moderaterna i första hand ett statistiskt mått som visar hur många som står utanför arbetsmarknaden och därför uppstår ersättning från socialförsäkringarna.

Det handlar både om att uppskatta hur stor arbetskraftsreserven är och att beräkna hur stor försörjningsbördan är för dem som arbetar.¹²¹

Den tidigare statssekreteraren på Arbetsmarknadsdepartementet Eva Uddén Sonnegård (m) har varit mycket tydlig med att det handlade om " - - - att sammanställa olika grupper med en svag anknytning till arbetsmarknaden."¹²² Riksdagens utredningstjänst skriver "Den grundläggande utgångspunkten vid användningen av begreppet är individens deltagande på arbetsmarknaden."¹²³

Enligt de sex olika definitioner som här presenterats var i någon mening antalet personer i utanförskap år 2006 följande:

Centerpartiet: 200 000¹²⁴

Folkpartiet: 493 070¹²⁵

Helårsekvivalenter enligt SCB: 1 022 168.¹²⁶

Ekonomifakta: 1 123 650¹²⁷

Bred arbetslöshet: 1 044 442¹²⁸

Per Schlingmann och

Arbetsmarknadsdepartementet: 1 559 371¹²⁹

¹²¹ Moderaterna, *Den verkliga arbetslösheten*, (publicerat på www.mynewdesk.com/se/view/pressrelease/24584, 2005-07-25. Utskriftsdatum 2013-09-10).

¹²² *Hur bör arbetslöshetsförsäkringen utformas? - Några personliga reflektioner kring alliansens arbetslöshetsförsäkring*, Underlagsrapport till den parlamentariska socialförsäkringsutredningen, (S 2010:4), författare Eva Uddén Sonnegård, s. 9, 30. Se också Kåks Röshammar 2009.

¹²³ Sveriges riksdag, Utredningstjänsten, *Utanförskap i Gävleborgs län*, PM, Dnr. 2012:1890, 2012-11-26, s. 1.

¹²⁴ Centerpartiet 2009, s. 8. Totalt antal invånare i områden definierade som utanförskapsområden.

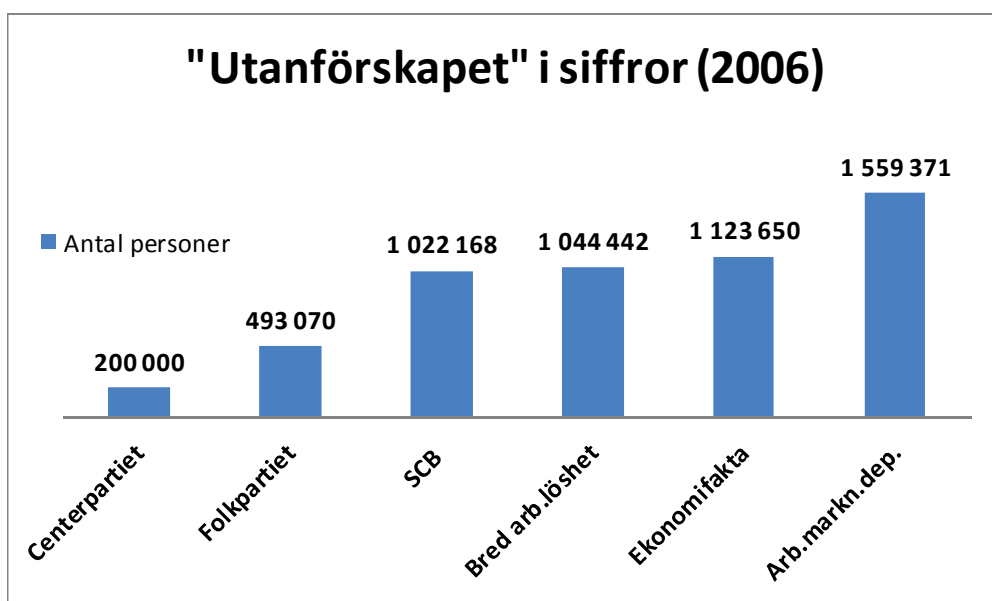
¹²⁵ Folkpartiet 2008, s. 16. Totalt antal invånare i områden definierade som utanförskapsområden.

¹²⁶ Sveriges riksdag, Utredningstjänsten, *Olika utanförskapsmått - tidsserier*, Dnr. 2009:1603, 2009-11-25. Se också www.scb.se, Hushållens ekonomi allmän statistik, Antalet helårsekvivalenter i åldrarna 20-64 år som försörjdes med sociala ersättningar och bidrag, 1990-2011.

¹²⁷ www.ekonomifakta.se, *Utanförskapet*, (uppdaterad version 2013-09-04).

¹²⁸ Sveriges riksdag, Riksdagsförvaltningen/Utredningstjänsten, *Bred arbetslöshet*, Dnr. 2011:1324, 2011-09-15. s. 2. Egen beräkning av genomsnitt för varje månad år 2006.

¹²⁹ Sveriges riksdag, Utredningstjänsten, *Utanförskap*, PM, Dnr. 2012:241, 2012-02-16 (reviderad 2012-03-07). Uppgiften avser december 2006.

Som vi ser pendlade antalet som i någon mening befann sig i "utanförskap" mellan 200 000 och 1,5 miljon år 2006, samma år som det blev en huvudfråga i valrörelsen och Alliansen vann valet och bildade regering. Det rör sig här om en jämförelse av siffror beräknade på olika sätt och visar litet olika saker. Talet om att "utanförskapet" minskat anger aldrig i förhållande till *vilket* mått på utanförskapet. *Vilken definition gäller? Det är en fråga som kräver ett svar.*

Förre statssekreteraren på Arbetsmarknadsdepartementet Eva Uddén Sonnegård (m) har i efterhand uppgivit: "Den borgerliga alliansens budskap var att ca 1,5 miljon människor var i utanförskap." Det var huvudbudskapet inför valrörelsen 2006.¹³⁰ Detta innebär ett val av det mått på "utanförskap" som utarbetats av Per Schlingmann och den politiska ledningen på Arbetsmarknadsdepartementet¹³¹ framför det mått på så kallad bred arbetslöshet som Eva Uddén Sonnegård själv presenterat och som tidigare varit publicerat på moderaternas hemsida.¹³² Som framgår ovan skiljer det ca en halv miljon människor i "utanförskap" mellan dessa två mått. Det valda måttet presenterar flest människor i "utanförskap". Trots finansministerns försäkran om att - - - "det är det varaktiga utanförskapet – att människor under lång tid fastnar utanför arbetsmarknaden - - -" som räknas,¹³³ så skiljer ingen av de här redovisade definitionerna mellan kortare och längre perioder med ersättning från socialförsäkringarna.

Riksdagens utredningstjänst har uppmärksammat risken för dubbelräkning av okänd omfattning från tre statistikleverantörer (Försäkringskassan, Statistiska centralbyrån (AKU) och Arbetsförmedlingen) med uppgifter från dels urvalsundersökningar dels registerdata.¹³⁴

¹³⁰ *Hur bör arbetslöshetsförsäkringen utformas? - Några personliga reflektioner kring alliansens arbetslöshetsförsäkring*, Underlagsrapport till den parlamentariska socialförsäkringsutredningen, (S 2010:4), författare Eva Uddén Sonnegård, s. 9, 31.

¹³¹ Sveriges riksdag, Utredningstjänsten, *Olika utanförskapsmått - tidsserier*, Dnr. 2009:1603, 2009-11-25, s. 4.

¹³² Uddén Sonnegård 2006.

¹³³ www.riksdagen.se Interpellation 2008/09:406 *Definition av utanförskapet*, Anf. 37 Finansminister Anders Borg (m), se också Anf. 42.

¹³⁴ Sveriges riksdag, Utredningstjänsten, *Utanförskap*, PM, Dnr. 2012:241, 2012-02-16 (reviderad 2012-03-07).

Invändningarna delas av Eva Uddén Sonnegård som ändå förklarar eller försvarar tillvägagångssättet.¹³⁵

Genom att slå samman alla dessa grupper fås ett ungefärligt mått på hur många som antingen inte har ett jobb eller som arbetar mindre än de skulle vilja. Detta var och är den enkla tanken med att redovisa olika grupper som är i utanförskap.

Men det är inte detta mått utan ett *annat* mått – helårsekvivalenter - som åberopas i till exempel vårpropositionen 2007, Budgetpropositionen för 2008, vårpropositionen 2013, Budgetpropositionen för 2014. I vårpropositionen 2007 hade ”utanförskap” en egen rubrik och antalet helårsekvivalenter presenteras i diagram. I Budgetpropositionen 2008 finns en underrubrik ”Utanförskapet måste brytas” samt antalet helårsekvivalenter presenterat i diagram. I vårpropositionen 2013 finns ett diagram ”Antal personer som får ersättning från vissa trygghetssystem” med en finstilt anmärkning om antalet personer mätt som helårsekvivalenter. Under diagrammet står ”Det finns flera förklaringar till att utanförskapet ökade.” I Budgetpropositionen för 2014 presenteras en tabell med ”Helårsekvivalenter i vissa ersättningsystem” och det står ingenting om ”utanförskap”. ”Utanförskap” nämns däremot i samband med frågor rörande sysselsättning, arbete, arbetslöshet. I ett avsnitt om skatt på arbetsinkomster på annat ställe i samma proposition under rubriken ”Effekter på antalet sysselsatta, arbetade timmar och BNP” tycks ”utanförskap” definieras som arbetslöshet, långtidssjukskrivning eller sjuk- och aktivitetsersättning.¹³⁶

Regeringen har också använt sig av ett begrepp som mer liknar folkpartiets och centerpartiets definitioner. År 2012 beviljade regeringen stimulansmedel under två år till 9 kommuner för att minska ”utanförskapet” inom ramen för så kallat urbant utvecklingsarbete. ”Utanförskap” definierades som förvärvsfrekvens lägre än 52 procent, långvarigt försörjningsstöd högre än 4,8 procent och andelen behöriga till gymnasieskolans nationella program lägre än 70 procent.¹³⁷ I Budgetpropositionen för 2013 vill man införa skattelättnader för företag i stadsdelar med utbredd ”utanförskap”, så kallade nystartszoner.¹³⁸ Nystartszoner klassificeras som områden där många saknar sysselsättning, har låg utbildning och uppstår långvarigt försörjningsstöd. Vilka områden som ska utgöra nystartszoner är tänkt att omprövas vart femte år.¹³⁹ ”Utanförskap” ska räknas ut på följande vis:

Detta innebär att för att utgöra en nystartszon ska det aggregerade området tillhöra de nedersta tre procenten av samtliga aggregerade områden vad avser sysselsättningsgrad samt de översta tre procenten vad avser andel utan gymnasieexamen och andel som får långvarigt försörjningsstöd.¹⁴⁰

Ett räkneexempel avseende 2009 visade på en sysselsättningsgrad under 44,5 procent, andelen mottagare av långvarigt försörjningsstöd över 6,8 procent, andelen av befolkningen utan gymnasieexamen över 31,3 procent.¹⁴¹

¹³⁵ *Hur bör arbetslöshetsförsäkringen utformas? - Några personliga reflektioner kring alliansens arbetslöshetsförsäkring*, Underlagsrapport till den parlamentariska socialförsäkringsutredningen, (S 2010:4), författare Eva Uddén Sonnegård, s. 30.

¹³⁶ Prop. 2006/07:100, s. 25-26, Prop. 2007/08:1, s. 24, Prop. 2012/13:100, s. 203, Prop. 2013/14:1, s. 3, 66, 148, 180, 211, 567.

¹³⁷ www.regeringen.se, *Stimulansmedel för att stärka utanförskapsområden*, Pressmeddelande 2012-09-03.

¹³⁸ Prop. 2012/13:1, s. 193. Se också Prop. 2013/14:1, s. 5, 32, 203, 276. Se också www.folkpartiet.se,

”Utanförskap” under Vår politik A-Ö.

¹³⁹ www.regeringen.se, *Nystartszoner – för minskat utanförskap*, Pressmeddelande 2013-04-19.

¹⁴⁰ Finansdepartementet, *Nystartszoner*, Lagrådsremiss, 18 april 2013, s. 48.

¹⁴¹ Finansdepartementet, *Nystartszoner*, Lagrådsremiss, 18 april 2013, s. 48. Telefonsamtal 2013-09-09 med departementssekreterare Annika Åsbrink, Finansdepartementet.

Enligt Riksrevisionen använder sig regeringen av begreppet ”utanförskap” mer ”återhållsamt” jämfört med tidigare, för att i stället tala om hög sysselsättning som ett mål för politiken.¹⁴² I Regeringsförklaringen 2012 framhölls ” - - - ökad sysselsättning och minskat utanförskap - - - ”¹⁴³ I Budgetpropositionen för 2014 nämns ”utanförskap” oftast i samband med frågor rörande arbete, arbetslöshet och sysselsättning.

En politik för ökad sysselsättning och minskat utanförskap är därför kärnan i regeringens fördelningspolitiska strategi.¹⁴⁴

Detta har också framgått i andra sammanhang. I Allianspartiernas avstamp till ett valmanifest inför valet 2014 kan man läsa:

Jämfört med 2006 har antalet sysselsatta ökat med 200 000 personer och utanförskapet har krympt i motsvarande omfattning.¹⁴⁵

Våren 2012 skrev Alliansens partiledare samma sak:

Mellan 2006 och 2011 har sysselsättningen ökat med drygt 200 000, trots finans- och skuldkriser. Under samma period har utanförskapet minskat med drygt 200 000 personer.¹⁴⁶

I en partiledardebatt sa statsminister Fredrik Reinfeldt (m):

Sysselsättningen har ökat med 200 000 personer och utanförskapet har minskat lika mycket sedan 2006.¹⁴⁷

Samma sak har arbetsmarknadsminister Hillevi Engström (m) skrivit:

Sysselsättningen har ökat med drygt 200 000 personer sedan 2006. Samtidigt har utanförskapet minskat med drygt 200 000 personer sedan 2006.¹⁴⁸

Statsminister Fredrik Reinfeldt skrev på nyårsafton 2013:

Sedan 2006 har 200 000 fler personer ett jobb att gå till. Samtidigt har utanförskapet krympt med lika många människor.¹⁴⁹

Det är befogat att ställa sig frågan om vi här har att göra med *ytterligare* en definition. Det är oklart vad som menas med att utanförskapet minskat med 200 000 personer. Är det i förhållande till antalet arbetslösa (motsatsen till sysselsatta) *eller* i förhållande till någon definition av ”utanförskap”? Det framgår inte. Att åberopa ökad sysselsättning och ett minskat ”utanförskap” i samma storleksordning kan ifrågasättas och detta bör därför granskas närmare. Arbetskraften består av sysselsatta och arbetslösa som söker arbete. Antalet

¹⁴² Riksrevisionen 2011, s. 197.

¹⁴³ www.regeringen.se, Regeringsförklaringen, 2012-09-18, s. 6

¹⁴⁴ Prop. 2013/14:1, s. 180. Se också till exempel s. 3, 66, 148 för liknande formuleringar.

¹⁴⁵ Borg, Arnholm, Ek, Larsson och Ask 2013.

¹⁴⁶ Reinfeldt, Björklund, Löf och Hägglund 2012.

¹⁴⁷ www.riksdagen.se, 1 §, Partiledardebatt, Anf. 1 Statsminister Fredrik Reinfeldt (m), Riksdagens snabbprotokoll 2012/13:121, onsdagen den 12 juni 2013.

¹⁴⁸ Engström 2013.

¹⁴⁹ Reinfeldt 2013.

sysselsatta har ökat, *men* det har även antalet arbetslösa. Detta förklaras med att antalet personer i arbetskraften ökat. Sysselsättningsökningen håller någorlunda jämna steg med ökningen av antalet personer i arbetskraften. Men arbetslösheten har inte minskat. Till detta krävs en större ökning i sysselsättningen.¹⁵⁰

Arbetslösa och sysselsatta 2006 och 2013

	2006		2013	
	Antal (1000-tal)	Andel (%)	Antal (1000-tal)	Andel (%)
Arbetskraften				
Arbetslösa 15-74 år	336,3	7,1	410,9	8,0
Sysselsatta 15-74 år	4 429,4	65,8	4 704,7	65,7
Arbetslösa 16-64 år	330,3	7,1	403,0	8,1
Sysselsatta 16-64 år	4 340,6	74,5	4 545,1	75,5

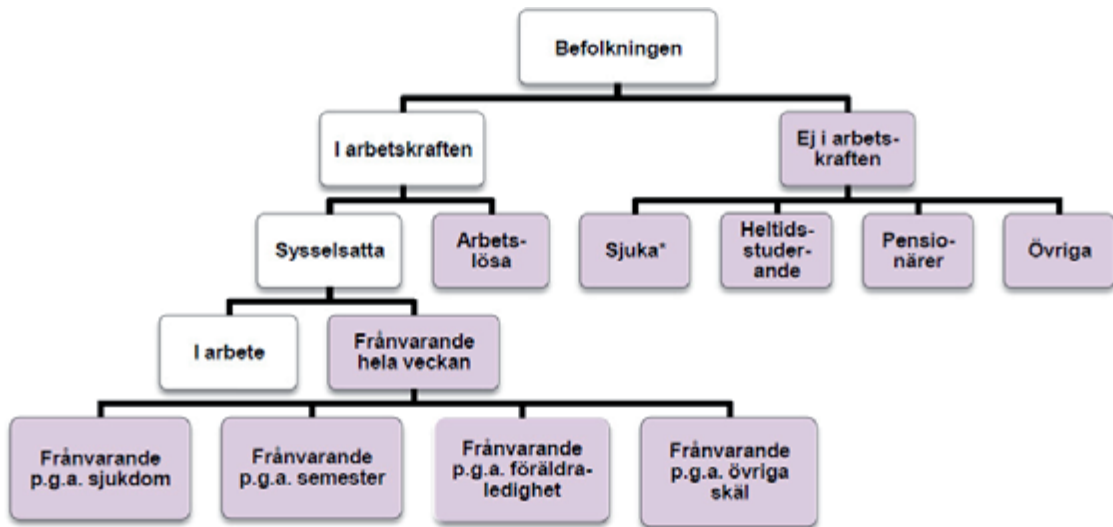
Källa: SCB (AKU)

Arbetslöshet beräknas som andel av arbetskraften (sysselsatta + arbetslösa som söker arbete). Sysselsättning beräknas som andel av befolkningen (i arbetskraften + ej i arbetskraften).¹⁵¹

¹⁵⁰ Arbetsförmedlingen visar också att bara Norge, Island och Schweiz hade högre sysselsättningsgrad (20-64 år) än Sverige i jämförelse med 30-talet länder år 2012. Arbetsförmedlingen har förklarat en del av sysselsättningsökningen med ökad frånvaro för bland annat sjukdom, vilket krävt vikarier. Att arbetslösheten samtidigt ökar förklaras med ett växande utbud av arbetskraft. Se Arbetsförmedlingen, *Arbetsmarknadsutsikterna våren 2013 – Prognos för arbetsmarknaden 2013-2014*, juni 2013, s. 5, 6, 19, 20.

¹⁵¹ Statistiska centralbyrån, *SCB-Indikatorer februari 2013*, s. 12.

Befolkningen efter arbetskraftsstatus - SCB (AKU)

*) Förtidspensionärer av hälsoskäl ingår i gruppen Sjuka.

Källa: SCB, *Arbetskraftsundersökningarnas (AKU) och Arbetsförmedlingens (Af) arbetslöshetsstatistik – En jämförande studie*, Arbetsmarknads- och utbildningsstatistik, Bakgrundsfakta 2013:8, s.15.

Om vi lämnar ovanstående diskussion om ökad sysselsättning motsvaras av minskad arbetslöshet, och tittar närmare på begreppet sysselsatta och de presenterade definitionerna på utanförskap, så uppenbarar sig nya problem med *dubbelräkning*.

Sysselessatta enligt Statistiska centralbyråns arbetskraftsundersökningar (AKU) omfattar de som under referensveckan utfört minst en timmes arbete i inkomstbringande syfte antingen som avlönad arbetstagare, egen företagare eller oavlönad medhjälpare i företag tillhörande en medlem i samma hushåll. *Sysselessatta men frånvarande* omfattar de som under referensveckan hade en anställning, var egen företagare eller var medhjälpare hushållsmedlem, men var tillfälligt frånvarande.¹⁵² Det spelar ingen roll om frånvaron varit betald eller ej.¹⁵³

Att hävda att ökad sysselsättning motsvaras av ett minskat utanförskap i *samma* omfattning blir problematiskt. Som framgår av Statistiska centralbyråns definition ovan så ingår *både* personer i arbete (anställning, medhjälpare hushållsmedlem el. egen företagare) *och* tillfälligt frånvarande med eller utan ersättning. Det blir då frågan om *viss dubbelräkning* beträffande ersättningar vid sjukdom¹⁵⁴ i måttet helårsekvalenter redovisat i ett antal propositioner¹⁵⁵ samt beräkningar utförda av Riksdagens utredningstjänst,¹⁵⁶ det av Per

¹⁵² Statistiska centralbyrån, *Arbetskraftsundersökningarnas (AKU) och Arbetsförmedlingens (Af) arbetslöshetsstatistik – En jämförande studie*, Arbetsmarknads- och utbildningsstatistik, Bakgrundsfakta 2013:8, s.15-16, se också www.scb.se, *Begrepp och definitioner AKU*.

¹⁵³ Statistiska centralbyrån, *Arbetskraftsundersökningen 2:a kvartalet 2013*, AM 11 SM 1303, s. 22-23.

¹⁵⁴ Alla som har kvar sin anställning eller inte har sitt företag vilande räknas som sysselsatta, men frånvarande oavsett ersättningsform enligt e-post 2013-08-30 från Krister Näsén, SCB till författaren.

¹⁵⁵ Prop. 2006/07:100, s. 26, Prop. 2007/08:1, s. 24, Prop. 2012/13:100, s. 203.

¹⁵⁶ Sveriges riksdag, *Olika utanförskapsmått – tidsserier*, PM, Dnr. 2009:1603, 2009-11-25.

Schlingmann och Arbetsmarknadsdepartementet definierade måttet på ”utanförskap”¹⁵⁷ och ”Bred arbetslöshet” som omfattar alla med sjuk- eller aktivitetsersättning, men *inte* sjukskrivna.¹⁵⁸

Personer med eller utan ersättningar vid sjukdom ingår i gruppen sysselsatta men frånvarande. Samtidigt ingår personer *med* ersättning i ovan nämnda definitioner för utanförskap med undantag för definitionen ”bred arbetslöshet” som inte omfattar sjukskrivna.

Följande räkneexempel förklarar detta närmare. Om sysselsättningen ökar med 100 personer, men 25 personer är sjukskrivna, så tillhör dessa personer fortfarande gruppen sysselsatta (men frånvarande) i AKU. *Samtidigt* ingår dessa 25 personer i två utanförskapsdefinitioner (helårsekvivalenter och Per Schlingmanns och Arbetsmarknadsdepartementets) förutsatt att de har rätt till sjukpenning. Om dessa 25 personer i stället får sjukersättning eller aktivitetsersättning från Försäkringskassan¹⁵⁹ räknas de fortfarande som sysselsatta i AKU om de har anställning eller företag (ej vilande) kvar. De räknas då samtidigt in i tre utanförskapsdefinitioner (helårsekvivalenter, Per Schlingmanns och Arbetsmarknadsdepartementets, bred arbetslöshet).

Slutsatser

Begreppet ”utanförskap” har genomgått en glidning från att ursprungligen ha varit ett kvalitativt mått för att beskriva ett socialt utanförskap till ett kvantitativt mått i moderat tappning som beskriver hur många som förmodas stå utanför arbetsmarknaden och uppbär ersättning från socialförsäkringarna.

När det gäller de tre utanförskapsbegrepp som Moderaterna och regeringen åberopat, så har Riksdagens utredningstjänst markerat mot två av dessa (bred arbetslöshet, Per Schlingmanns och Arbetsmarknadsdepartementets) med påpekanden om att det inte handlar om något vedertaget mått samt att dubbelräkningar och blandning av olika statistikällor förekommer. Statistiska centralbyrån säger att helårsekvivalenter inte är samma sak om utanförskap. Den här rapporten har också visat det statistiskt problematiska med att hävda att ökad sysselsättning motsvaras av minskat utanförskap i samma omfattning.

Förutom ett *antal* definitioner med stor spännvidd som beskrivits ovan och problem med viss dubbelräkning, så kvarstår problemen när man väljer att framhålla ökad sysselsättning som ett mått på minskat ”utanförskap”. ”Utanförskap” framstår därför som ett lättmanipulerat begrepp som kan ändras litet som det passar. Trots att man misslyckats med att utveckla en statistiskt användbar definition av ”utanförskap”, används begreppet som om så vore fallet. Och den ”massarbetslöshet” som man ville bekämpa ligger efter snart två mandatperioder med Alliansregeringen på en högre nivå än 2006. Regeringens arbetslinje har inte fungerat.

¹⁵⁷ Sveriges riksdag, Utredningstjänsten, *Olika utanförskapsmått – tidsserier*, PM, Dnr. 2010:101. Sveriges riksdag, Utredningstjänsten, *Utanförskap*, PM, Dnr. 2012:241, 2012-02-16 (reviderad 2012-03-07).

¹⁵⁸ Riksdagsförvaltningen, Utredningstjänsten, *Bred arbetslöshet*, PM, Dnr. 2011:1324, 2011-09-15, s. 1.

¹⁵⁹ www.forsakringskassan.se, *Sjukpenning* utgår till personer som inte kan arbeta på grund av sjukdom. *Sjukersättning* utgår till personer mellan 30 och 64 år som troligen aldrig kommer att kunna arbeta heltid på grund av sjukdom, skada eller funktionsnedsättning. *Aktivitetsersättning* utgår till personer mellan 19 och 29 år som troligen inte kommer att kunna arbeta heltid på minst ett år på grund av sjukdom, skada eller funktionsnedsättning.

Referenser

E-post

E-post 2012-10-08 från Margareta Hart, Planerings- och kvalitetsenheten vid Riksrevisionen till författaren. Dnr. 31-2012-1194.

E-post 2012-10-25, 2012-10-26 från Annica Wallerå, SCB till författaren.

E-post 2013-08-30 från Krister Näsén, SCB till författaren.

E-post 2013-09-12 från Krister Näsén, SCB till författaren.

E-post 2013-09-17 från Susanne Spector, Ekonomifakta till författaren.

Telefonsamtal

Telefonsamtal 2013-09-17 med Krister Näsén, Statistiska centralbyrån.

Telefonsamtal 2013-09-09 med departementssekreterare Annika Åsbrink, Finansdepartementet.

Digitala källor

www.arbetet.se/2014/01/10/utanforskapet-sa-har-har-vi-raknat/

www.centerpartiet.se, Partistyrelsens förslag till jobbprogram 2013 (power point-presentation)

www.di.se, "Politisk träta om utanförskap", TT, 2010-09-14.

www.ekonomifakta.se, "Hur hög är arbetslösheten?", 2006-08-10.

www.ekonomifakta.se, *Utanförskapet*, (uppdaterad version 2013-09-04).

www.folkpartiet.se "Utanförskap" under Vår politik A-Ö.

www.forsakringskassan.se

www.regeringen.se, Regeringsförklaringen, 2006-10-06.

www.regeringen.se, Regeringsförklaringen, 2012-09-18

www.regeringen.se, *Hur får vi äldre att stanna kvar längre på arbetsmarknaden?* Regeringskansliet 2011-10-26.

www.regeringen.se Angeles Bermudez Svankvist utsedd till ny generaldirektör för Arbetsförmedlingen, Pressmeddelande 2008-06-12.

www.regeringen.se, Stimulansmedel för att stärka utanförskapsområden, Pressmeddelande 2012-09-03.

www.regeringen.se, Arbetsförmedlingens generaldirektör skiljs från sitt uppdrag, Pressmeddelande 2013-08-25.

www.regeringen.se, Nystartszoner – för minskat utanförskap, Pressmeddelande 2013-04-19.

www.rekryteringsmyndigheten.se

www.riksdagen.se, Partiledardebatt, Riksdagens snabbprotokoll 2012/13:121, onsdagen den 12 juni 2013.

www.riksdagen.se, Interpellation 2008/09:406, *Definition av utanförskapet*.

www.riksdagen.se, Interpellation 2012/13:189, *Finansdepartementet och utanförskapet*.

www.riksdagen.se, Motion 2004/05:Sf288, *Egenmakt och arbete - den liberala vägen till integration*.

www.rod.se, "VECKANS FRÅGA: Hur stort är utanförskapet?", *Riksdag & Departement* 2010-09-13.

www.scb.se, Hushållens ekonomi allmän statistik, Antalet helårsekvivalenter i åldrarna 20-64 år som försörjdes med sociala ersättningar och bidrag, 1990-2011.

www.scb.se, Hushållens ekonomi, Antalet helårsekvivalenter i åldrarna 20-64 år som försörjdes med sociala ersättningar och bidrag, 1990-2011.

www.scb.se, *Begrepp och definitioner AKU*.

www.svt.se, *Reinfeldt pressades om utförsäkrade*, 2010-09-02.

Svt2, Agenda: Partiledardebatt, 2012-10-07.

Litteratur

Allians för Sverige/maktskifte06.se, *Fler i arbete – mer att dela på – Valmanifest 2006*, (m + fp+ kd+ c).

Alm, Susanne m.fl., (2010): *Utsatthetens olika ansikten - Begreppsöversikt och analys*, Institutet för framtidsstudier, Arbetsrapport 2010:13.

Arbetsförmedlingen, *Arbetsmarknadsutsikterna våren 2013 – Prognos för arbetsmarknaden 2013-2014*, juni 2013.

”Arbetsförmedlingen inte klar före valet”, *Svenska Dagbladet*, 2014-01-18.

Arbetsmarknadsdepartementet, *Regeringen ser över Arbetsförmedlingen*, Pressmeddelande 2013-09-17.

Bergmark, Åke (2012): "Knapphetens terminologi" i *Rätt, social utsatthet och samhällligt ansvar - festskrift till Anna Hollander*, Stockholm: Norstedts Juridik.

Bergström, K-G (2012): "Var tydliga motsättningar", *Expressen*, 2012-10-07.

Borg, Anders, Arnholm, Maria, Ek, Lena, Larsson, Maria och Ask, Beatrice (2013): "Nu inleder vi arbetet med ett valmanifest för 2014", *Dagens Nyheter*, 2013-07-04.

Byström, Max (2012): "Reinfeldt: Jobba längre", *Riksdag & Departement*, 2012-10-23.

Centerpartiet (2009): *Nystartszoner för tillväxt och välfärd - Centerpartiets förslag på hur vi minskar utanförskapet*, Europas förenta krafter, www.centerpartiet.se, juni 2009.

Dahlgren, Hans, Hermansson, Ingrid och Persson, Rasmus (2012): "Så kan vi minska utanförskapet", *Svenska Dagbladet*, Brännpunkt, 2012-10-10.

Dahlstedt, Magnus (2009): *Aktiveringens politik – Demokrati och medborgarskap för ett nytt millennium*, Malmö: Liber.

Dahlstedt, Magnus (2010): "Hårda nypor för ett mjukt samhälle? Om medialisering och rasifiering i utspelspolitikens Sverige", *Sociologisk Forskning*, Nr. 3, 2010.

Dalman Eek, Cecilia (2012): "Nyspråk och trixande", *Göteborgs-Posten*, 2012-10-10.

Dawod, Nivette (2013): "Kritik mot Hillevi Engströms krishantering", *Aftonbladet*, 2013-08-26.

Eld, Anders (2014): "Utanförskapet lika stort", *Arbetet*, 2014-01-10.

Engström, Hillevi (2013): "Välkommet att S nu tycks ha bytt inriktning", *Svenska Dagbladet*, 2013-03-18.

Eriksson, Jonas A. och Uddén-Jondal, Eva (1997): "Lärdomar av den nederländska modellen", *Penning- och valutapolitik*, Sveriges Riksbank, Nr. 3/4, 1997.

Finansdepartementet, *Nystartszoner*, Lagrådsremiss, 2013-04-18.

Folkpartiet, *Utanförskapets karta - En kartläggning över utanförskapet i Sverige*, 2004-12-05.

Folkpartiet, *Utanförskapets karta - Arvet efter Mona Sahlin*, 2008-07-08.

Gustafson, Claes-Håkan (2010): "Arbetsmarknadsstatistiken på SCB", *Välfärd*, Nr 1, 2010.

Heggemann, Hans (2010): "Ung och pank eller gammal och bidragsberoende", *Välfärd*, Nr. 1, 2010.

Hermansson, Ralph (2011): "Språklig uppfinning belönas politiskt", *Riksdag & Departement*, 2011-02-21.

Hur bör arbetslöshetsförsäkringen utformas? - Några personliga reflektioner kring alliansens arbetslöshetsförsäkring, Underlagsrapport till den parlamentariska socialförsäkringsutredningen, (S 2010:4), Stockholm 2011. (Författare Eva Uddén Sonnegård)

Holmlund, Bertil (2005a): "Hur hög är egentligen arbetslösheten i Sverige?", *Ekonomisk Debatt*, Nr. 6.

Holmlund, Bertil (2005b): "Arbetslösheten behöver inte omdefinieras", *Ekonomisk Debatt*, Nr. 8.

Holmlund, Bertil (2008): "Hur mäter man utanförskapet?", *Upsala Nya Tidning*, 2008-07-11.

Jangenäs, Bo och Svenningsson, Levi (2008a): *Innanför "utanförskapet"*, Rapport nr. 7, Arbetarrörelsens Tankesmedja.

Jangenäs, Bo och Svenningsson, Levi (2008b): "Borgarna anpassar siffrorna till syftet", *Arbetet*, 2008-03-26.

Johansson Metso, Frida (2006): "Luf: Avsätta Rojas en liberal samvetsfråga", *Göteborgs-Posten*, Debatt, 2006-01-26.

Kadhammar, Peter (2013a): "De har inget att prata om men 401 930 är utan jobb", *Aftonbladet*, 2013-12-04.

Kadhammar, Peter (2013b): "Detta är en påminnelse till arbetsmarknadsutskottet", *Aftonbladet*, 2013-12-11.

Kask, Peeter-Jaan (2007): "Annan statistik än i opposition", *Arbetet*, 2007-05-16. (Intervju med Eva Uddén Sonnegård)

Kåks Röshammar, Charlotta (2009): "Statssekreteraren bakom utanförskapsbegreppet förklarar sig", *Arbetet*, 2009-12-03. (Intervju med Eva Uddén Sonnegård).

Larsson, Mats J (2012): "Löfven höjde tonläget mot regeringen", *Dagens Nyheter*, 2012-10-07.

Lindberg, Anders (2012): "Trist att Reinfeldt trixar så mycket", *Aftonbladet*, 2012-10-08.

"Lågt tempo i arbetsmarknadsutskottet". www.svt.se/nyeter, 2014-01-07.

Lönnaeus, Olle (2013): "Vem bär ansvaret?", *Sydsvenskan*, 2013-08-26.

Madon, Sakine (2012): "Välfärdsstaten och fackföreningarna bär den största skulden", www.newsmill.se, 2012-09-04.

Malm, Fredrik (2008): "Jag ångrar mobbingen mot Rojas", www.newsmill.se, 2008-09-27.

Moderaterna (2000): *Från bidrag till arbete - ett handlingsprogram mot utslagning och socialbidragsberoende i en tid av högkonjunktur*, Arbetsgruppen mot social segregation och utanförskap, januari 2000.

Moderaterna, *Den verkliga arbetslösheten*,
(publicerat på www.mynewdesk.com/se/view/pressrelease/24584, 2005-07-25.
Utskriftsdatum 2013-09-10).

Moderaterna, *Den verkliga arbetslösheten*, (publicerat på web.archive.org), Utskriftsdatum
2013-09-10).

Olofsson, Maud (2010): "Inför 'Nystartzoner' i utsatta områden", www.newmill.se, 2010-08-
19.

Oscarsson, Henrik och Holmberg, Sören (2008): "Alliansseger", *Allmänna valen 2006*, Del 4,
Specialundersökningar, Göteborgs universitet och Statistiska centralbyrån.

Oscarsson, Henrik och Holmberg, Sören (2009): *Därför vann Alliansen – En sammanfattning
av några resultat från valundersökningen 2006*, Statistiska centralbyrån, Demokratistatistik,
Rapport 9.

Oskarson, Maria (2012): "Innanförskap och utanförskap som politisk skiljelinje", i Lennart
Weibull, Henrik Oscarsson och Annika Bergström (red.), *I framtidens skugga*, SOM-
institutet, Göteborgs universitet, SOM-rapport nr. 56.

Prop. 2006/07:100, *2007 års vårproposition*.

Prop. 2007/08:1, *Budgetpropositionen för 2008*.

Prop. 2012/13:100, *2013 års ekonomiska vårproposition*.

Prop. 2012/13:1, *Budgetproposition för 2013*.

Prop. 2013/14:1, *Budgetproposition för 2014*.

Reinfeldt, Fredrik (2013): "Sverige står inför ett avgörande vägval", *Svenska Dagbladet*,
Brännpunkt, 2013-12-31.

Reinfeldt, Fredrik, Björklund, Jan, Löf, Annie och Hägglund, Göran (2012): "Vi är beredda
att sänka bolagsskatten till hösten", *Dagens Nyheter*, Debatt, 2012-04-13.

Riksrevisionen, *Utanförskap och sysselsättningspolitik - regeringens redovisning*, RiR
2008:26.

Riksrevisionens styrelses redogörelse angående utanförskap och sysselsättningspolitik,
Redogörelse till riksdagen 2008/09:RRS18.

Riksrevisionen, *Uppföljningsrapport 2011*, Dnr. 30-2012-1267.

Rojas, Mauricio (2000): "Slopa socialbidraget i fattiga områden", *Dagens Nyheter*, DN
Debatt, 2000-01-25.

Rojas, Mauricio (2001): "Nytt förslag från moderat arbetsgrupp; 'Slopa socialbidrag till
flyktingar' " *Dagens Nyheter*, DN Debatt, 2001-02-13.

- Rojas, Mauricio (2011): "Drevet mot Gudmundson liknar utmobbningen av mig", www.newsmill.se, 2011-08-22.
- Sabuni, Nyamko (2008): "Sahlins integrationspolitik gynnar sverigedemokrater", *Dagens Nyheter*, DN Debatt, 2008-07-08.
- SOU 1997:118, *Delade städer*, Betänkande av Storstadskommittén.
- SOU 1998:25, *Tre städer - En storstadspolitik för hela landet*, Slutbetänkande av Storstadskommittén.
- Statistiska centralbyrån, *Några väsentliga sysselsättningsbegrepp i den officiella statistiken*, 2007:1.
- Statistiska centralbyrån, *Arbetskraftsundersökningen 2:a kvartalet 2013*, AM 11 SM 1303, s. 22-23.
- Statistiska centralbyrån, *SCB-Indikatorer februari 2013*.
- Statistiska centralbyrån, *Arbetskraftsundersökningarnas (AKU) och Arbetsförmedlingens (Af) arbetslöshetsstatistik – En jämförande studie*, Arbetsmarknads- och utbildningsstatistik, Bakgrundsfakta 2013:8.
- Statsrådsberedningen, *Elisabeth Svantesson utsedd till arbetsmarknadsminister och Hillevi Engström utsedd till biståndminister*, Pressmeddelande, 2013-09-17.
- Stenberg, Ewa (2012): "Fler måste kunna byta karriär mitt i livet", *Dagens Nyheter*, 2012-02-07. (Intervju med statsminister Fredrik Reinfeldt)
- Sveriges riksdag, Utredningstjänsten, *Lokala områden med utanförskap*, PM, Dnr. 2008:1485, 2008-10-29.
- Sveriges riksdag, Riksdagsförvaltningen/Utredningstjänsten, *Bred arbetslöshet*, PM, Dnr. 2011:1324, 2011-09-15.
- Sveriges riksdag, Utredningstjänsten, *Olika utanförskapsmått - tidsserier*, PM, Dnr. 2009:1603, 2009-11-25.
- Sveriges riksdag, Utredningstjänsten, *Olika utanförskapsmått - tidsserier*, PM, Dnr. 2010:101, 2009-02-09.
- Sveriges riksdag, Utredningstjänsten, *Utanförskap i Gävleborgs län*, Dnr. 2012-1890, 2012-11-26.
- Sveriges riksdag, Utredningstjänsten, *Utanförskap*, PM, Dnr. 2012:241, 2012-02-16.
- Söderin, Eigil (2010): "Utanförskapets pris", www.malmo.etc.se.
- Uddén Sonnegård, Eva (2006): "Mått som speglar utanförskapet på arbetsmarknaden behövs i debatten", *Ekonomisk Debatt*, Nr. 1, 2006.

Wijnbladh och Andersson (2008): "Ny chef för Arbetsförmedlingen", *Dagens nyheter*, 2008-06-12).

Wallerå, Annica (2004): "En halv eller en hel miljon bidragsförsörjda", *Välfärd*, Nr. 4, 2004.

